

EUROOPAN IDEA

Viisi näkemystä Suomen EU-politiikan suuresta linjasta

Jorma Ollila – Veli Sundbäck – Sakari Tamminen
Sauli Niinistö
Paavo Lipponen
Paavo Väyrynen
Pekka Haavisto

Kustantaja: Taloustieto Oy
Ulkoasu: Monentekijät Oy/Kirsi Sundell
Painopaikka: Unigrafia Oy, Helsinki 2011
ISBN 978-951-628-541-5
ISBN 978-951-628-542-2 (PDF)

Esipuhe

Suomalaiset nauttivat pitkään Euroopan unionin tuottamista hyödyistä ja ottivat ne jopa itsestäänselvyytenä. Eurooppa näytti olevan vakaasti raiteillaan ja ellei aivan valmis niin ainakin loppusuoralla.

Viime vuonna Euroopan taloudellinen mannerlaatta alkoi kuitenkin tärähdellä.

Samalla kun velkakriisi jyrkkeni, koko eurooppalaisen integraation ajatus joutui nopeasti uuteen ja epäilyttävään valoon. Integraatio näyttäytyi monille byrokraattisten käytäntöjen ja virheiden sarjana. Takalalle painui se, minkä pitäisi olla pysyvästi tämän keskustelun keskiössä: Euroopan idea.

Euroopan idea tarkoittaa niitä suuria syitä ja linjoja, joiden vuoksi Suomi on EU:n jäsen. Jäsenyyshän ei voi olla Suomelle lopullinen tavoite vaan väline laajempiin, syvempiin päämääriin. Siis: Mitä haluamme Euroopan unionilta? Mitä integroitava Eurooppa voi parhaimmillaan pohjoiselle, omaleimaiselle jäsenelleen antaa? Ja miten korjaamme ne vialuviat, jotka ovat ilmenneet Suomen kuudentoista vuoden kestitestissä?

Tässä tarkoituksessa pyysimme neljältä presidenttiehdokkaalta ja kolmelta elinkeinoelämän edustajalta näkemyksen Suomen Eurooppa-politiikan päämääristä. Artikkelia pyydettiin myös perussuomalaisten ehdokkaalta Timo Soinilta, joka kuitenkin kieltäytyi.

Uskon ja tiedän, että nämä kirjoitukset vievät Eurooppa-keskustelua suuntaan, jossa emme vain synkeästi kiroa vaikeuksia vaan puhumme taas mahdollisuuksista ja tavoitteista. Ne hyödyt, jotka aikanaan saavutettiin Euroopan sisämarkkinoiden synnyttyä, eivät olleet ainutkertaisia tai viimeisiä. Esimerkiksi Euroopan digitaalisten sisämarkkinoiden luominen on projekti, joka toteutuessaan toisi pitkää ja merkittävää kasvua.

Esitän kirjoittajille lämpimät kiitokseni näistä puheenvuoroista ja toivotan kaikille tasapuolisesti onnea vaalikampanjaan.

Helsingissä 20.11.2011

Matti Apunen
Johtaja
EVA

SISÄLLYS

Esipuhe

Perustietoa Euroopan unionista	7
Eurooppalainen uskonpuhdistus	9
Jorma Ollila – Veli Sundbäck – Sakari Tamminen	
Euroopan on korjattava kivijalkansa	17
Sauli Niinistö	
Politiikan pitkä linja vie tulevaisuuteen	25
Paavo Lipponen	
Euroopan on palattava juurilleen	32
Paavo Väyrynen	
Eurooppalainen Suomi	41
Pekka Haavisto	

Perustietoa Euroopan unionista

EU:lla on 27 jäsenvaltiota ja 23 virallista kieltä.

Kaikki EU:n jäsenvaltiot kuuluvat Euroopan talous- ja rahaliittoon, mutta vain 17 jäsenmaalla on käytössä yhteinen valuutta euro (€).

Schengen-alueeseen kuuluu 22 EU:n jäsenmaata sekä Islanti, Norja ja Sveitsi, jotka eivät ole EU-maita.

Suomi liittyi EU:hun vuonna 1995.

Vuonna 2011 EU:n ehdokasmaita ovat Kroatia, Islanti, Entinen Jugoslavian tasavalta Makedonia, Montenegro ja Turkki ja mahdollisia ehdokasmaita Albania, Bosnia ja Hertsegovina, Kosovo (YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1244 mukaisesti) ja Serbia.

Euroopan unionilla on seitsemän virallista toimielintä: Eurooppa-neuvosto, Euroopan komissio, Euroopan unionin neuvosto eli ministerineuvosto, Euroopan parlamentti, Euroopan unionin tuomioistuin, tilintarkastustuomioistuin ja Euroopan keskuspankki.

Virallisia toimielimiä tukee viisi muuta elintä: Euroopan talous- ja sosiaalikomitea sekä alueiden komitea, jotka ovat neuvoa-antavia toimielimiä, sekä Euroopan investointipankki, oikeusasiamies ja tietosuojavaltuutettu.

Euroopan parlamentissa on 736 jäsentä. Parlamentissa on 13 suomalaisjäsentä. Jäsenet valitaan viiden vuoden välein suorilla vaaleilla.

Komissio koostuu 27 jäsenestä eli komissaarista, joita on yksi jokaisesta jäsenvaltiosta.

Vuonna 2011 Euroopan unionin talousarvio on noin 141,9 miljardia euroa (Euroopan komissio). Suomen valtion talousarvio vuodelle 2011 on noin 51,3 miljardia euroa (Valtiovarainministeriö).

Suurin yksittäinen osuus EU:n budjetista, 64,5 miljardia (45 %) käytetään vuonna 2011 kasvua ja työllisyyttä edistävään koheesioon ja kilpailukykyyn. Luonnonvaroihin suunnataan 58,7 miljardia (41 %), josta suurin osa maatalousmenoihin, suoriin maataloustukiin ja maaseudun kehittämiseen. (Euroopan komissio; Eurooppatiedotus)

8,2 miljardia (5,8 %) EU:n vuoden 2011 budjetista käytetään hallintokuluihin (Euroopan komissio). Pelkästään Euroopan komissiossa on noin 38 000 työntekijää (Euroopan unionin portaalit).

EU:n kolme tärkeintä tulonlähdetä ovat (1) prosenttiosuus (0,73 %) jokaisen jäsenmaan bruttokansantuotteesta, millä rahoitetaan kak-

si kolmasosaa EU:n talousarviosta, (2) perinteiset omat varat, jotka ovat pääasiassa EU:n ulkopuolelta tuotavista tavaroista kerättäviä tullimaksuja ja (3) prosenttiosuus kunkin EU-maan arvonlisäverolla keräämistä tuloista.

EU:ssa asuu noin 502,5 miljoonaa ihmistä, mikä on noin 7 % maailman väestöstä (Euroopan unionin portaali).

EU:n bruttokansantuote oli noin 12 268 miljardia euroa vuonna 2010. (Euroopan unionin portaali)

EU:n ja muiden maiden välinen kauppa muodosti noin 16,8 % koko maailmankaupasta vuonna 2010. EU:n vienti oli maailman suurinta (16,2 %) ja tuonti toiseksi suurinta (17,3 %). EU myös vastaanotti eniten suoria ulkomaisia investointeja maailmassa vuonna 2010, 218,7 miljardia euroa. (Euroopan komissio)

Lähteet:

Euroopan komissio, ec.europa.eu

Euroopan unionin portaali, europa.eu

Eurooppatiedotus, eurooppatiedotus.fi

Eurostat, epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home

Valtiovarainministeriö, vm.fi

Eurooppalainen uskonpuhdistus

Jorma Ollila – Veli Sundbäck – Sakari Tamminen

Suomalaisten ja EU:n suhde on kuin pitkässä avioliitossa. Liiton tuoma turvallisuus ja vakaus otetaan vastaan tyytyväisinä ja toisen osapuolen tavoille ja kummallisuuksille – byrokralle, suurieleiselle politikoinnille, tehottomuudelle – naureskellaan huvittuneina. Joskus ärsyyntään syvemmin, mutta vakauden siunaus lopulta tasoittaa kiivastuneen mielen.

Viimeisen vuoden aikana skeptisyys on kuitenkin vallannut alaa. Suomalaiseen Eurooppa-keskusteluun on tullut epäilyksiä siitä, kantavatko suomalaiset muidenkin kuormaa. EU-kriitikot julistavat, että Eurooppaa ohjaavat muut ja suomalaiset ovat statisteja Euroopan suuressa näytelmässä.

Suomalaiseen Eurooppa-keskusteluun on tullut epäilyksiä siitä, kantavatko suomalaiset muidenkin kuormaa.

Keskustelussa korostuu eurooppalainen moraalikato. Moraalikato tarkoittaa yhteisvastuullisuuden väärinkäyttöä ja karkeimmillaan se voi merkitä tilastojen väärentämistä omaksi eduksi, kuten on nähty.

Toisin sanoen suomalaisia jäytää epäoikeudenmukaisuuden tunne – tunne siitä, että osa eurooppalaisten vankkurien vetäjistä fuskaa ja jättää vastuun muille. Euroalueen finanssikriisin syventyessä tämän ajan tyypillinen, euroskeptinen kysymys kuuluu: ”Ovatko ne vielääkään tosissaan?”

Samalla on kasvanut epäily, että merkittävät asiat valmistellaan suljeituissa kabineteissa, kätketyiltä asialistoilta. Saksan ja Ranskan valta-akselin vahvistuminen on alleviivannut näitä epäilyksiä.

Ja silti, kun EVAn arvo- ja asennetutkimus tiedusteli viime talvena suomalaisten suhtautumista EU-jäsenyyteen ja yhteisvaluutta euroon, siinä oli havaittavissa vain vähäisiä siirtymiä.

EU-myönteisyyden kasvu on arvo- ja asennetutkimuksen mukaan pysähtynyt. EU-jäsenyyden ehdottomat tai suhteelliset hyödyt (”suhtauuden myönteisesti tai neutraalisti”) näki vuonna 2009 vastaajista 73 %, viime talvena 69 %. Vain 37 % vastanneista oli selkeästi EU:n kannalla, kun kaksi vuotta aikaisemmin tämä luku oli 40 %. Suurimmillaan se oli vuonna 1999 (44 %).

Suomalaisten eurooppalainen identiteetti on edelleen vahva.

Jäsenyys EU:ssa sekä Euroopan talous- ja rahaliitossa ymmärretään osaksi eurooppalaista kokonaisuutta. Suomalaisten eurooppalainen identiteetti on edelleen vahva.

Talvella 2011 suomalaisilta kysyttiin: ”Tunnen itseni nykyisin paitsi suomalaiseksi yhä selvemmin myös eurooppalaiseksi”. Täysin tai jokseenkin samaa mieltä väitteen kanssa oli 46 % vastaajista ja täysin tai jokseenkin eri mieltä 37 %. Vastauksissa ei ole tapahtunut merkittävää muutosta 1990-luvun alun jälkeen.

Vastausten takana on varmasti yhteisvaluutan ja helppojen rajanylitysten tuomia mukavuushyötyjä, mutta myös käsitys tai aavistus EU-projektin tuomasta vakaudesta ja henkisestä integraatiosta. Suomalaiset haluavat olla osa eurooppalaista yhteisöä.

Miksi Euroopassa kannattaa yhä olla

Keskustelu Suomen EU-jäsenyydestä esitetään usein vastakkainasetteluna tai valintana, jossa valittavina ovat kansallinen etu ja yhteisön etu – byrokraattisen, itseään kannattelevan apparatuurin itsekkyys. Tosiasiassa näitä etuja ei voi irrottaa toisistaan. EU:n menestyminen vaikuttaa keskeisellä tavalla Suomen menestykseen.

EU-jäsenyyden kauaskantoisimmat edut ovat monessa suhteessa aiheettomia, ja niiden merkitystä on helppo aliarvioida, koska ne otetaan nopeasti itsestäänselvyyksinä. *Suomi on turvallisempi. Suomi on vakaampi. Suomen kansainvälinen asema on selkeämpi. EU:n ansiosta maailma on ennustettavampi.*

EU on perimmiltään rauhanprojekti, ja tämän projektin tuloksellisuutta on vaikea kiistää.

Kuten useaan otteeseen on korostettu, EU on perimmiltään rauhanprojekti, ja tämän projektin tuloksellisuutta on vaikea kiistää.

Suomen näkökulmasta EU antaa suojaa myös kauppasotien varalta. Se suojaa meitä konkreettisesti taistelussa järjestäytyntä rikollisuutta vastaan. Teoriassa se antaa meille paremmat neuvotteluasemat idän talousjättejä vastaan.

Suomi ei ole menestynyt Eurooppa-projektissa lainkaan huonosti. Hyvällä syyllä voidaan sanoa, että Suomen vaikutusvalta eurooppalaisessa yhteisössä on ollut suurempi kuin maan koko sellaisenaan edellyttäisi. Tämä vaikutusvalta ei ole kuitenkaan itsestään selvää; se edellyttää, että Suomi pitää huolta taloudestaan, on politiikassaan asiallinen, faktapohjainen ja uskottava. Niiden tuloksena syntyy se poliittinen pääoma, jota Suomi on kartuttanut kuudentoista jäsenyysvuotensa aikana.

Elinkeinoelämän näkökulmasta EU:n keskeinen lisäarvo liittyy ennustettavuuteen.

Paremmen ennustettavuuden merkitystä ei voi ylikorostaa maailmassa, jossa syklien väli tihenee ja jossa uusia epävarmuustekijöitä ilmaantuu jatkuvasti. Ennustettavuus menee monien muiden suhteellisten hyötyjen edelle. Se säätelee mm. sitä miten yritys on valmis investoimaan. Epävarmassa tai epävakaassa tilassa investointikynnys kasvaa olennaisesti. Suuremman epävarmuuden tilassa on helppoa ja inhimillistä valita helpompi

vaihtoehto, siis jättää investointi tekemättä – oli se sinänsä miten tarpeellinen tahansa.

EU:n kautta monet aiemmat epävarmuustekijät ovat muuttuneet. Itäisen Euroopan integraatio muuhun Eurooppaan on asia, jonka otamme nykyisin jo lähes itsestään selvänä. Vanhan itäblokin maat ovat aina olleet Suomelle läheisiä, mutta eurooppalainen integraatio on tuonut ne ratkaisevasti lähemmäksi.

Integraatio on pienentänyt uusiin jäsenmaihin liittyvää poliittista riskiä. EU ei poista kansallisen päätöksenteon merkitystä, mutta EU:n piiriin kuuluvissa maissa yritykset voivat kohtuudella odottaa merkittävästi

Elinkeinoelämän näkökulmasta EU:n keskeinen lisäarvo liittyy ennustettavuuteen.

parempaa päätöksenteon ennustettavuutta. EU:n ulkopuolisissa maissa riskit äkkinäisille tulli-, lupa- ja valuuttaratkaisuille ovat paljon suuremmat. Esi-merkiksi Valko-Venäjälle ei ole syntynyt samantyyppistä alihankinnan ekosysteemiä kuin muihin Itä-Euroopan maihin.

Unioniin liittymisen yhteydessä uskottiin EU:n tuovan lisäarvoa Venäjän-kauppaan, jotain mitä Suomella ei olisi. Tämä luulo on osoittautunut katteettomaksi ja siksi Suomi on rakentamassa uudelleen erityissuhdettaan Venäjään.

Henkisesti ja kulttuurisesti EU-jäsenyys on kirkastanut käsitystä Suomesta. Ennen EU-jäsenyyttä Suomea ei yleensä tarkasteltu omana itsenään vaan aina suhteessa naapurimaahansa, Neuvostoliittoon ja Venäjään. Suomi oli aina heijastus kohteesta, johon suhtauduttiin hyvin tunteikkaasti ja pelonsekaisesti. Tätä suhdetta karakterisoi hyvin se, että ulkomaiset elokuvantekijöiden ryhmät saapuivat Suomeen silloin kun haluttiin löytää mahdollisimman paljon Moskovaa muistuttava ympäristö, jossa oli kuitenkin länsimainen infrastruktuuri.

Suomella on ollut poikkeuksellinen maine maana, joka on ymmärtänyt, käyttänyt ja edistänyt korkeaa teknologiaa. Tähän maineeseen ja Suomen hi-tech-korkeasuhdanteeseen on kolme pääasiallista syytä. Suomi paikkasi menetetyn Neuvostoliiton-kaupan jättämää aukkoa, mutta samalla se kuului kahden laajemman ilmiön hyötyjiin. Toinen niistä on globalisaatio, toinen Euroopan integraatio.

Jäsenyyden myötä Suomesta tuli kansainvälisempi, uskalsimme paremmin olla kansainvälisiä. Jäsenyys ei johtanut suomalaisten ominaispiirteiden häviämiseen, seurauksena ei ollut hidas liukeneminen ”euromössöön”, piirteettömään kansainväliseen kulttuuriin. Tieteessä ja taiteessa olemme aiempaa vahvempia.

Unionin jäsenyys on lisännyt terveellä tavalla suomalaisten itsetuntoa ja itsevarmuutta.

Suomen kansainvälisen aseman kirkastuminen EU-jäsenyyden kautta ei tullut kuitenkaan itses-

tään. Se oli vuosikymmeniä harjoitetun johdonmukaisen ja määrätietoisen integraatiopolitiikan tulos.

On myös huomattava, että poliittisen eliitin ja tiedotusvälineitten käymä keskustelu unionista on kielteisempää kuin eurooppalaiseen integraatioon kasvaneiden sukupolvien todellisuus. Nuoret ikäluokat ovat oppineet hyödyntämään täysimääräisesti Euroopan tarjoamia mahdollisuuksia. Vaikeuksien tullen nämä sukupolvet eivät jää rannalle vaikerutamaan, kun laivat lähtevät, vaan hakevat aktiivisesti osansa Euroopan talouden ja kulttuurin tarjoamista mahdollisuuksista.

Siis: Unionin jäsenyys on lisännyt terveellä tavalla suomalaisten itsetuntoa ja itsevarmuutta. Nyt katsomme itsenäisesti omia vahvuuksiamme.

Euroopan seuraava mahdollisuus: DSM

EU-projekti ei ole tietenkään valmis. Euroopan unioni ei ole vielä kunnolla toimiva sisämarkkina. Erityisesti energian ja palveluiden alalla avoimia kysymyksiä on paljon.

Eurooppaan sisältyy edelleen valtavia mahdollisuuksia. Ne eivät ole uskonvaraisia poliittisia kysymyksiä, vaan konkreettisia rakennusprojekteja, jotka eivät onnistu ilman koko Euroopan kattavaa päätöksentekoa.

Digitaalinen Eurooppa on ensiluokkainen esimerkki Eurooppa-projektin hyödyntämättömistä mahdollisuuksista.

Emme ole saaneet aikaiseksi yhtenäistä digitaalista Eurooppaa, mantereenlaajuista IT-yhteensopivuutta. Ranskalaiset ovat rakentaneet omaa alustansa, saksalaiset omaansa ja suomalaiset omaansa.

Tämän yhteensopivuuden rakentaminen on kallista, mutta jättäjäismäinen on myös se hinta, joka maksetaan tämän harmonian puuttumisesta. Tilanne on hyvin verrattavissa 90-luvun alun tilanteeseen, jolloin rakennettiin Euroopan sisämarkkinoita.

Riippumattoman, integraatiopolitiikkaa tutkivan European Policy Centre -think tankin tutkimuksen¹ mukaan ei-digitaalinen Eurooppa maksaa 1 000 euroa jokaista EU-kansalaista kohden tai yhteenlasketuna noin 500 miljardia euroa. Digitaaliset sisämarkkinat (*digital single market*, DSM) voisivat kiihdyttää BKT:n kasvua neljällä prosenttiyksiköllä, jos digitaalisten sisämarkkinoiden kehitystä vauhditettaisiin voimakkaasti vuoteen 2020. Toisin sanoen DSM:llä olisi toteutuessaan sama vaikutus kuin vuoden 1992 sisämarkkinaohjelmalla.

Digitaaliset sisämarkkinat tarkoittavat online-markkinapaikkaa, johon kansalaiset voivat luottaa. Se takaa läpinäkyvyyden, kyberturvallisuuden ja antaa suojan petoksia ja huijauksia vastaan. Se antaa suojan identiteettivarkauksia vastaan ja puolustaa kuluttajan oikeuksia. Se luo

Digitaalinen Eurooppa on ensiluokkainen esimerkki Eurooppa-projektin hyödyntämättömistä mahdollisuuksista.

Digitaaliset sisämarkkinat voisivat kiihdyttää BKT:n kasvua neljällä prosenttiyksiköllä.

¹ Creating a Digital Single Market – From vision to action. Raportti, European Policy Centre, 16.7. 2010.

bisnesympäristön, joka on otollinen yli rajojen tapahtuvalle taloudellisille aktiviteeteille. Se edistää innovaatioita.

Jotta digitaaliset sisämarkkinat saadaan luotua, tarvitaan konkreettinen aikataulu, samalla tavalla kuin vuonna 1992. Tehtävä on mittava, mutta ei sen mahdottomampi kuin 1990-luvun sisämarkkinaprojekti.

EPC:n laatima digitaalisten sisämarkkinoiden muistilista antaa kuvan tehtävän luonteesta.

Sen mukaan tarvitsemme EU-laajuiset standardit e-maksuille, elektroniselle allekirjoitukselle ja tunnistamiselle sekä e-sopimuksille. Tarvitsemme tehokkaamman Euroopan-laajuisen lähestymistavan verotukseen, helppokäyttöisen ALV-rekisteröinnin ja harmonisoidun veropohjan. Tietovarantojen käyttöä koskevan lainsäädännön pitää olla sopivaa digitalisoiduille markkinoille (tekijänoikeudet).

Meidän tarvitsee avata julkisen sektorin hallinnoimaa dataa, jotta sitä voidaan käyttää vapaammin innovaatioiden sekä tuote- ja palvelukehityksen tukena. Tarvitsemme paremmat koodausstandardit.

EU:n informaatio- ja viestintäteknologiaa koskevan säätelyn pääasiallinen tarkoitus pitää olla kannustaa yrityksiä investoimaan, jotta ne loisivat riittävän ja välttämättömän pohjan digitaalisille sisämarkkinoille.

Tarvitsemme Euroopan laajuisen, nettirikollisuuden vastaisen ohjelman ja sitä tukevan lainsäädännön. Tarvitsemme markkinatutkimusta, jossa selvitetään merkittävimmät esteet rajojen yli tapahtuville suurille hankinnoille. Tarvitsemme harmonisoidut kuluttajaoikeudet, jotka voidaan ottaa käyttöön kaikkialla Euroopassa. Tarvitsemme säädökset, joiden nojalla yritykset veloitetaan olemaan verkkomaailmassa läpinäkyviä ja sähköisesti tavoitettavissa.

Tarvitsemme yhden selkeästi määritellyn luukun, johon kuluttajat voivat ottaa yhteyttä kaikkialta EU:n alueelta. Sillä pitää olla valtaa tutkia ja sanktioida loukkauksia, jotka kohdistuvat kuluttajien oikeuksiin.

On helppo yhtyä EPC:n näkemykseen, että digitaalisista sisämarkkinoista tulisi tehdä Barroson kakkoskomission avainprojekti. Toteutessaan hanke on kaupan ja pitkäaikaisen kasvun moottori, joita Eurooppa nyt kipeästi tarvitsee.

Toinen konkreettinen näköala liittyy älykkäisiin energiansiirtoverkkoihin (*smart grids*).

Älykkäällä siirtoverkolla tarkoitetaan teknologiaa, joka perustuu tietokonepohjaiseen, kaksisuuntaiseen ja kauko-ohjattuun verkonhallintaan ja automaatioon. Niillä voidaan merkittävästi parantaa sähköverkkojen ja loppukäyttäjien energiatehokkuutta. Samalla tavalla kuin älypuhelin tarkoittaa puhelimeen integroitua tietokonetta, älyverkko tarkoittaa sähkönsiirtoverkon tietokoneistamista.

Älykkäiden verkkojen rakentaminen on valtava projekti, joka on kuitenkin mahdollinen unionin hankkeena

Verkkoon kytkettyjen laitteiden sensorit keräävät tietoa sähkönkulutuksesta, jännitteestä ja mahdollisista vioista, ja kommunikoivat verkon pääkäyttäjän keskuslaitteen kanssa. Automaatioteknologia säättää ja kontrolloi miljoonia yksittäisiä laitteita ja optimoi niiden virrankulutusta.

Pohjanmerellä tuulee ja Välimerellä paistaa, mutta tämä energiareservi saadaan paremmin vastaamaan eurooppalaista kysyntää. Älykkäiden verkkojen rakentaminen on valtava projekti, joka on kuitenkin mahdollinen unionin hankkeena ja merkittävästi epätodennäköisempi muiden kahdenkeskisten rakenteitten kautta. Älyverkko on valtava mahdollisuus, mutta sekin edellyttää, että EU ottaa voimakkaan etunojan ja tekee verkko- ja ratkaisujen vaatimat mittavat periaatteelliset päätökset.

Paremmaksi tuunattu EU

Euroopan unionissa on valuvikoja, mutta ne ihanteet, joiden varaan Euroopan integraatioprojekti aikanaan pystytettiin, eivät ole kadonneet mihinkään. Mitä siis EU:n pitäisi tehdä paremmin toimiakseen paremmin? Mistä aloitamme Eurooppa-politiikan uskonpuhdistuksen?

Kuten aikanaan Euroopan kirkon uskonpuhdistuksessa, aatteellinen reformi ei tarkoita vain sisäistä vakuuttelua ja todistelua. Uskonpuhdistus tarkoitti ja tarkoittaa eettistä itsetutkiskelua, valtarakenteitten kriittistä tarkastelua, harhautuneiden käytäntöjen oikaisemista sekä palatsijuonittelun ja etupiirien hajottamista.

Olennaisinta on palauttaa EU:n käytäntöihin sisäinen kuri ja palata noudattamaan jo sovittuja sääntöjä.

Eurooppa-neuvoston puheenjohtajan rooli ja parlamentin rooli ovat kasvaneet. Samalla komission poliittinen painoarvo on laimentunut. Komission roolia päätösten valmistelijana on vahvennettava tai palautettava komissiolle sitä roolia, joka sillä on ollut. EU:n päätöksentekoon ei saa muodostua kahta kerrosta tai vallan sisäpiiriä. Komission on katsottava tasapuolisesti koko Euroopan etua.

Mutta samalla komission on siivottava omat nurkkansa. EU tarvitsee nyt nopeita tuloksia, jotka todistavat, että sen oma päätöksentekokyky on tallella. EU voisi aloittaa omasta toiminnastaan periaatteella *enemmän vähemmällä*. Direktiivien ylenmääräinen paljous syö EU:n päätöksentekojärjestelmän poliittista suosiota ja luo karikatyyrimäistä kuvaa byrokraattisesta Bysantista.

Taloushallinnon koordinaatiota on vahvistettava. Komission puheenjohtajan rinnalla on välttämätöntä olla laajennetuin valtuuksin toimiva talouskomissaari, jolle on taattava itsenäisyys komission työistunnoissa (kollegiossa). Lokakuussa tehty ratkaisu, jolla talouskomissaari Olli Rehnin asemaa vahvistettiin komission varapuheenjohtajaksi, oli täsmälleen oikean suuntainen.

Olennaisinta on palauttaa EU:n käytäntöihin sisäinen kuri ja palata noudattamaan jo sovittuja sääntöjä.

Talospoliittisen kurinpalautuksen osana on hyväksyttävä sanktiot talouspolitiikan rikkomuksista. Komissio ja Olli Rehn esittivät jo puolitoin vuotta sitten sanktioinnin laajentamista, ja tämä kädenvääntö näyttää hitaasti kääntyvän Rehnin edustaman kannan eduksi. Talous- ja finanssipaketin osana tänä syksynä hyväksytyt sanktioiden käyttö on erittäin merkittävä askel. Sitä voi kutsua jopa läpimurroksi, kun muistaa miten ankarasti varsinkin suurimmat jäsenmaat ovat sanktioita aiemmin vastustaneet.

EU:n suuri lisäarvo – ennustettavuus – paranisi vielä olennaisesti, jos unionin talospoliittinen koordinaatio lujittuisi. Tämänhetkessä poliit-

**EU:n suuri lisäarvo –
ennustettavuus – pa-
ranisi vielä olennaisesti,
jos unionin talospo-
liittinen koordinaatio
lujittuisi.**

tisessa ilmastossa puhdaspiirteinen federalismi on epäsuosittu ajatus eikä sellaisenaan oikea poliittinen maali. Siitä huolimatta unionin olisi kuljetava kohti tiiviimpää taloudellista koordinaatiota.

Koordinaatiota rakennettaessa on kuitenkin syytä muistaa, että Suomi ei saa tehtyjen talospoliittisten toimien summana ajautua ”vahingossa” federaatioon. Toisin sanoen koordinaatoratkaisujen sarja ei saa johtaa siihen, että eräänä aamuna huomaamme federaation *de facto* olevan olemassa, vaikkei varsinaista poliittista päätöstä asiasta ole tehtykään.

Oikea talospoliittinen koordinaatio tarkoittaa konkreettisuutta ja avoimuutta, sen avaamista, mitä taloudellinen koordinaatio on. Veropohjan pitäisi olla yhteinen, mutta veroasteet voivat olla maakohtaisesti yksilöllisiä. Koordinaatio voisi verotuksen tapauksessa tarkoittaa sitä, että veroasteiden vaihteluväli ei ole täysin vapaata tai rajatonta, vaan sille on määritelty yhteinen vaihteluväli.

Ulkosuhteissa Euroopalta puuttuu johdonmukaisesti ja vahvasti johdettu Eurooppa-konsepti.

Esimerkiksi suhteissa Kiinaan sellainen konsepti olisi ensiarvoisen tärkeä, ja Euroopan yhtenäisen äänen puute koetaan Kiinassa erittäin hämmentäväksi. Kiinalaiset ovat kaivanneet Euroopan suuntaan ”yhden luukun periaatetta”, selkeämpää ja yhtenäisempää politiikkaa. Kiinalaisen

**Ulkosuhteissa Eu-
roopalta puuttuu
johdonmukaisesti
ja vahvasti johdettu
Eurooppa-konsepti.**

suhtautuminen Euroopan äänen heikkouteen näkyy siinä, että virallisissa puheenvuoroissa Eurooppa on hitaasti kutistumassa reunamerkinä. Sävy on uusi, mutta sitä on mahdotonta olla noteeraamatta. Kiinalaisissa puheenvuoroissa analysoidaan usein laveasti Yhdysvaltain politiikan etuja ja haittoja, mutta sitä seuraava Eurooppa-osio on

hyvin lyhyt tai pahimmassa tapauksessa se jää kokonaan väliin.

Kiinan Kiina-konsepti sen sijaan ei ole epäselvä. Kun Kiinan keskushallinto määrää konepajateollisuutta pudottamaan tuotantoa kolmanneksella, määräys valuu varsin nopeasti tavallisen konepajan lattiatasolle.

Kiinan pääministeri Wen Jinbao kritisoi syyskuussa Euroopan talouskriisin hidasta hoitoa ja ilmaisi, että Kiinan kiinnostus sijoittaa Euroopan velkakirjoihin riippuu Euroopan kyvystä järjestää asiansa kuntoon. Hän varoitti Eurooppaa toivomasta ihmepelastusta Kiinasta ja vaati, että kehittyneiden maiden tulee ottaa vastuu talouspolitiikastaan ja julkisesta velastaan.

Kun arvioidaan Suomen Eurooppa-politiikan tavoitteita teollisuuden näkökulmasta, ydinkysymys on eurooppalaisen kilpailukyky.

Kun arvioidaan Suomen Eurooppa-politiikan tavoitteita teollisuuden näkökulmasta, ydinkysymys on eurooppalainen kilpailukyky. On ensiarvoisen tärkeää, että kilpailukykykysymykset ohjaisivat voimakkaasti EU:n päätöksentekoa, oli sitten kysymys verotuksen kehittämisestä, sisäisestä sääntelystä tai digitaalisista sisämarkkinoista.

EU olemme me

Suomalaiset ovat toimissaan käytännöllisiä, joskus jopa usein yliöpragmaattisia. Olemme pitäneet tätä alleviivattua maalaisjärkisyyttä kansallisena hyveenämme. EU on Suomelle pragmaattinen projekti, jonka ihanteelliset ulottuvuudet jäävät helposti etäisiksi.

EU on Suomelle pragmaattinen projekti, jonka ihanteelliset ulottuvuudet jäävät helposti etäisiksi.

Muut ovat korostaneet EU:n ihanteellisia mahdollisuuksia, mutta tämän idealismin varjossa hoiataneet velvollisuuksiaan huolimattomasti tai tehneet suoranaista vilppiä.

Suomalaisten olisi tarkasteltava omaa suhtautumistaan unioniin ja sen tavoitteisiin, revisioitava oma asenteensa. Meidän pitäisi valikoida tarkemmin ne kysymykset, joissa päätämme olla tiukkoja ja pysymme kannassamme, ja vastaavasti valikoida ne kysymykset, joissa voimme olla väljemmin filosofisia, idealistisia tai kuten eteläisessä Euroopassa sanotaan, ”solidaarisia”.

Ennen kaikkea: EU ei ole joku muu, EU olemme me.

Artikkeli perustuu tekijöiden käymään round table -keskusteluun Espoossa 26. syyskuuta 2011. Keskustelun kirjasi Matti Apunen.

Euroopan on korjattava kivijalkansa

Sauli Niinistö

Suomen Eurooppa-suuntautumisen pitkä historia on nähtävä taustana vellovalle Eurooppa-keskustelulle.

Suomen Eurooppa-suuntautumisella on pitkä historia. Se on nähtävä taustana nyt vellovalle Eurooppa-keskustelulle. Menemättä ajassa taaksepäin kovin kauas, lähdän liikkeelle niistä vaiheista, jolloin integraatio alkoi toden teolla hahmottua mielessämme.

Näen taustalla kaksi vaikuttimien valtavirtaa. Ensimmäinen on pitkäaikainen ideologinen tai periaatteellinen asenne. Sen ajattelun motiivina oli eurooppalaistuminen, kuuluminen länteen. Myös 1970-luvun EEC-sopimus haluttiin ymmärtää askeleeksi tähän suuntaan, vaikka se olikin luonteeltaan kauppapolitiikka.

Toinen ponne eurooppalaisuuteen oli pragmaattinen. Siinä pääroolissa olivat suomalaisen yhteiskunnan murros, talous ja ahdingosta pelastuminen. Taustaa tähän löytyy 1980-luvulta, jolloin Neuvostoliiton-kauppa alkoi tyrehtyä luottolimiittien täytyessä. Samaan aikaan valuuttamarkkinoitten liberalisointi tuotti maahan runsaasti rahaa, jolloin kaupan ”yskiminen” ei välittömästi näkynyt kansantalouden tasolla.

Heti 1990-luvun alussa näiden toisistaan riippumattomien ilmiöiden vaikutukset kumuloituivat. Neuvostoliiton-kauppa tyrehtyi liki kokonaan, ja ulkomaista velkaa oli otettu enemmän kuin jaksettiin kantaa. Työllistävän ja yrityksille edullisen Neuvostoliitto-kaupan menetys merkitsi konkurssiaaltoa ja työttömyyttä, jota oli vaikea kompensoida aidosti kilpailujen markkinoiden aloilla. Valuuttabuuri puolestaan laukesi devalvaatioon ja kellutukseen. Niistä seurasi jälleen konkurseja, nyt myös yksityistalouksien vararikkoja, ja jättimäinen työttömyys.

Vuosikymmenen puolivälin vaiheilla olimme nopeasti velkaantunut talous, jonka julkisen sektorin vaje oli lähellä nykyisiä Kreikan lukuja. Suomi oli maa, jossa vallitsi massatyöttömyys ja jonka valuutta oli osoittautunut heikoksi kestävänsä markkinapaineita.

Poliittisella kentällä yhdentymisajatuksen esitti puoluejohtajista ensimmäisenä kokoomuksen Ilkka Suominen, jota ennen asiaa oli väläyttänyt myös mm. sosiaalidemokraattien Paavo Lipponen. Myös RKP oli näissä asioissa varhain liikkeellä. Näitä käsityksiä varmasti aluksi vierastettiin, mutta jo muutamaa vuotta myöhemmin integraatioprosessi eteni yllättävänkin nopeasti.

Edellä olevan haluan tuoda esiin siksi, että jo unionielämään tottuneena ja näissä muuttuneissa olosuhteissakin pitäisimme mielessämme ne vaikeudet, joihin yksin ollessamme ajauduimme.

Tämän päätteeksi on kuitenkin selvästi todettava, että Suomen turvallisuuspoliittisen aseman vahvistaminen oli tutkitusti keskeinen äänestyskäyttäytymistä ohjannut tekijä syksyllä 1994, kun asiaa kysyttiin niiltä, jotka kannattivat jäsenyyttä kansanäänestyksessä. Se viittaa siihen, että ideologiset syyt olivat sittenkin painavampia.

Tiekartta Eurooppaan

EU-politiikkamme perusta luotiin jäsenyytemme alkuvuosina. Sen kulmakivinä ovat olleet

- 1) yhteisöllisyyden korostaminen
- 2) tehokkaan ja toimintakykyisen unionin kehittäminen
- 3) aloitteellisuus ja aktiivisuus
- 4) ongelmien ratkaisu, ei aiheuttaminen
- 5) kaikkiin integraation osa-alueisiin osallistuminen.

Tältä tilanne näyttää edelleen.

EU-jäsenyys johti Suomen kansainvälisen aseman vahvistumiseen, ja olemme sen jälkeen saavuttaneet vakiintuneen roolin, joka on epäilemättä kokoamme vahvempi. Tähän on vaikuttanut yhtäältä suomalaisten kyky huolehtia oman maansa asioista; Suomi on monissa mittauksissa

EU:n kärkijoukkoon sijoittuva maa. Toisaalta johdonmukainen EU-politiikkamme on tuonut meille enemmän ystäviä ja vaikutusvaltaa kuin vihollisia ja päänvaivaa. Näin siis ainakin tähän saakka.

Historian kokemukset ja maantieteellinen asema eivät kuitenkaan enää näyttele yhtä keskeistä roolia suomalaisten EU-ajattelussa. Tutkimusten

mukaan suomalaiset pitävät jäsenyyttämme tärkeänä, mutta suhtautuvat kriittisesti EU:n epäkohtiin. Sitä on helppo ymmärtää.

Kuudentoista vuoden aikana maailma on muuttunut. Globaali muutos – uusi maailmanjärjestys – on yllättänyt koko läntisen maailman ja se on asettanut haasteita erityisesti Euroopalle. Samanaikaisesti unioni on sekä laajentunut että tiivistynyt.

Talous hallitsi unionin keskusteluja 1990-luvun loppupuolen. Tämä johtui tietysti euron rakentamisesta, joka nostatti yleisen vakauden vaatimuksen ohjenuoraksi koko unionissa. Esimerkiksi Ruotsi ei lähtenyt euroon, mutta se näki paljon vaivaa todistaakseen, että se täyttäisi vakauden vaatimukset.

Vuosituhannen vaihteessa ei ollut vaikeaa aistia, että valtiovarainministerien ja -ministeriöiden sekä Ecofin-neuvoston vaikutusvallan kasvu herätti kriittistä keskustelua. Kun talous näytti asettuvan kohdalleen, politiikan painopiste muuttui laajentumisen, yhteistyön syventämisen ja ul-

Johdonmukainen EU-politiikkamme on tuonut meille enemmän ystäviä ja vaikutusvaltaa kuin vihollisia ja päänvaivaa.

kosuhteiden suuntaan. Kuvaavaa oli kädenvääntö yleisten asioiden neuvostosta – vaihtoehtoinahan olivat Ecofin tai ulkoministerien neuvosto, joista jälkimmäinen vei voiton. Sittemmin yleisten asioiden neuvosto on eriytetty. En ollut varmaan ainoa valtiovarainministeri, joka arveli, että nyt meno muuttuu.

Suunnanmuutos tuli näkyvästi esiin. Kulminaatiopiste oli se, kun komission puheenjohtaja Romano Prodi antoi kuuluisan lausuntonsa vaikus- ja kasvusopimuksesta: ”Stupid”. Henki levisi nopeasti, vakaussopimus leimattiin numeeriseksi, käytännön elämälle vieraaksi ja kasvun jarruksi. Vakaussopimuksen vartijoita nimiteltiin kamreereiksi.

Kävi täsmälleen niin kuin kansainvälinen valuuttarahasto IMF oli varoittanut: talouspolitiikan virheet tehdään hyvinä aikoina. Syntyy mieli-kuva, jota Lissabonin vuoden 2000 kokous hyvin kuvasi. Siellä päätettiin, että Eurooppa on 10 vuoden kuluttua maailman kilpailukykyisin maanosa. Tunnelma oli korkealla, ikään kuin että *nyt se on tehty!*

Talouspolitiikan virheet tehdään hyvinä aikoina.

Myös vanhat jäsenmaat ja niiden väliset suhteet ovat muuttuneet jäsenyytemme aikana. Unionin suurimman jäsenmaan sisä- ja EU-poliittinen muutos vaikuttaa kaikkeen. Saksassa suhtautuminen unionin ongelmien ratkaisuun rahalla – saksalaisella rahalla – ei enää saa kansalaisten eikä edes johtavien poliitikkojen tukea. Saksan suhde omaan historiaansa ja Euroopan historiaan on muuttunut. Eurooppa-projekti ei enää aja sisäpolitiikan edelle, historian virheitä ei enää hyvitetä anteliaalla integraatiopolitiikalla. Osin tästäkin syystä Saksa-Ranska -yhteistyö ei ole enää samanlaista kuin Kohlin ja Mitterandin aikana. Maat etsivät toki aina korkeimmallakin tasolla yhteistä linjaa, mutta yhä useammin se näyttää perustuvan pienimmälle yhteiselle nimittäjälle. Todellinen eurooppalainen johtajuus jää kansallisten etunäkökulmien jalkoihin.

Jäsenmaat ovat myös jakaantuneet ryhmiin uudella tavalla. Selkein jako on euromaiden ja talous- ja rahaliiton ulkopuolella olevien välillä. Unioni jakautuu etelään ja pohjoiseen, EU-budjetin nettomaksajiin ja nettosaajiin, uusiin ja vanhoihin ja nykyisiin myös kriisimaihien ja ei-kriisimaihien. Korkeimman luottoluokituksen AAA-maiden keskuudessa Suomi, Saksa ja Hollanti ovat erottautuneet muita tiukempana ryhmänä, jolle tärkeää on talouskuri ja saada ylivelkaantuneiden asiat järjestykseen.

Oppia vanhasta eurosta

Euroopan unioni on kenties historiansa pahimmassa kriisissä. Taustalla ovat ylivelkaantuminen ja kykenemättömyys pitää kiinni sovituista säännöistä. Velka- ja finanssikriisi peittää kuitenkin alleen vielä kauaskantoisemmat unionia vaivaavat ”syväongelmat”. Eurooppa ikääntyy kovaa vauhtia, eivätkä jäsenmaat ole kyenneet huolehtimaan talouskasvusta ja kilpailukykyvystä. Liki kaikissa jäsenmaissa kasvua on ostettu velkaa kasvattamalla. Tämä tie on nyt kuljettu loppuun.

Parasta, mitä eurolle nyt voi tapahtua, on avoin, analyttinen ja kriittinenkin keskustelu tulevasta suunnasta.

Parasta, mitä eurolle nyt voi tapahtua, on avoin, analyttinen ja kriittinenkin keskustelu tulevasta suunnasta. Pahinta on se, että tyydymme vain leimaamaan – myönteiset puheet leimataan kiiluvasilmäiseksi federalismiksi ja kriittiset arviot EU-vastaiseksi populismiksi. Molemmat ääripäät tekevät tässä suurta hallaa. Mielikuvaksi jää, että joko olemme valmiita vastaamaan mistä tahansa kunhan porukassa pysytään tai sitten pyrimme äkkiä kaikesta ulos ja omaan yksinäisyyteen.

Tosiasia on, että talous- ja rahaliitto on hivuttautunut etäälle siitä, mistä aikanaan sovittiin. Eurosta on tullut täysin erilainen kokonaisuus kuin se alun alkaen oli.

Palataan hetkeksi alkuperäiseen. Silloin epäiltiin, vastaavatko kaikki huutoonsa, ja tätä varten haluttiin rakentaa suoja. Se oli kaksiosainen. Ensiksikin *no bailout* -säännöllä kiellettiin yhteinen vastuu ja toiseksi vaussopimuksella velvoitettiin euromaat hoitamaan taloutensa asianmukaisesti.

Kuvasin jo sitä hiipivää prosessia, jolla vakausvaatimus mitätöitiin. Kreikan ensimmäinen tukipaketti keväällä 2010 merkitsi sitä, että vielä tärkeämpi *no bailout* -periaate käytännössä haudattiin. Tätä edelsi mahtipontiseltakin kuulostanut keskustelu euroalueen solidaarisuudesta ja yhteisestä vastuusta.

Kaksi keskeistä euron periaatetta on menetetty. Olemme siis täysin eri tavalla katetussa pöydässä. Siitäkin on selvittävä.

Kaksi keskeistä euron periaatetta on menetetty. Olemme siis täysin eri tavalla katetussa pöydässä.

Olisiko sitten syytä palata lähemmäs alkuperäistä euroa? Ensin olisi selvitettävä käsillä oleva kriisi.

Moni ekonomisti näyttää olevan sitä mieltä, että EU lähti tukitoimilla väärään pöytään. Normaalistihan IMF on johtanut ylivelkaantuneitten maitten pesänselvitystä velallisen ja velkojien kanssa. Laajentuneessa kriisissä pöytään tulevat kaatumisvaarassa olevan velkojapankin kotimaan hallitus, ja tarvittaessa muitakin osapuolia.

IMF:n johdolla toteutettavaan normaalijärjestykseen palaaminen tarkoittaa ensisijaista vastuuta velalliselle ja velkojille sekä toisessa vaiheessa oman maansa rahalaitoksia pelastaville kansallisille hallituksille. Siinä vaiheessa myös avustettavien pankkien ym. kansallistaminen on mahdollista. Tällä marssijärjestyksellä yleiset tukipaketit tulisivat vasta viimeisenä hätäapuna.

Nyt on jo järjestelty Kreikan velkojen korkoja ja maturiteetteja. Seuraava vaihe on velkojen pääomien leikkaaminen. Mielestäni IMF:n tulisi johtaa tätä prosessia.

Askel oikeaan suuntaan on, että Euroopassa on alettu pohtia pankkien vahvistamista kestävämpiin tappioita. Erityistä tarvetta siihen on Ranskas-

sa, Saksassa ja Isossa-Britanniassa, koska niiden pankeilla on suuria riskejä Etelä-Euroopan markkinoilla. Elleivät omistajat sijoita lisää, hallitusten on varauduttava vahvistamaan maansa pankkijärjestelmää tarvittaessa vaikka kansallistamalla.

Tappioitten oikeudenmukaisen kohdentumisen kannalta ongelmaksi jää, että ensimmäisenä Kreikalle annettiin se tukipaketti, joka olisi pitänyt antaa vasta viimeisenä.

Vakaussopimukseen on esitetty hyviä terästyksiä. Paluu vakaussopimukseen toimii, kunhan sitä ehdottomasti noudatetaan. Noudattamista auttaa toinen kurin ylläpitäjä, luottomarkkinat. Kun ne toimivat normaalisti, korkotaso rankaisee heti huolimattomasta taloudenpidosta tai luottohanat sulkeutuvat kokonaan ylivelkaantuvalla. Tätä markkinavaikutusta ei tässä kriisissä ollut ajoissa, koska markkinat eivät uskoneet euron pitävän periaatteistaan kiinni.

**Euro toimii myös
jatkoissa, mutta vain,
jos sen alkuperäisiä
periaatteita tinkimättä
noudatetaan.**

Euro toimii myös jatkoissa, mutta vain, jos sen alkuperäisiä periaatteita tinkimättä noudatetaan. Tämä nostaa väistämättä esiin kysymyksen luottamuksesta. Kun kaikki periaatteet on kertaalleen rikottu, voiko luottamuksen pysyvästi paikata?

Vanhasta kokemuksesta tiedän, että hyvät ajat tuottavat huoletonta menoa. Sen jälkiä korjataan nytkin. Huonoina aikoina huolellisuus kasvaa, ja siitäkin näkyy merkkejä. Uusi euron koettelemus tulee siis vasta, kun talous kohentuu. Sitä ennen käydään sen verran syvällä, että muisti-jälki jää, ainakin yhdelle sukupolvelle, niin äänestäjäkuntaan kuin markkinavoimiinkin. Siihen on nyt tyytyminen.

Euron hävittäminen ei ole ratkaisu

Suomessa on kyseenalaistettu koko EU ja erityisesti euroalue. Siksi on vielä kerrattava:

Totta on, että Eurooppa on pudonnut kilpailukyvyssä ja että EU:n vaikutusvalta on heikentynyt. Mutta on vaikea ymmärtää sitä johtopäätöstä, että rikkomalla heikentynyt unioni syntyisi vahvempia sirpaleita. Eivät EU tai euro ole aiheuttaneet uuden maailmanjärjestyksen tuloa. Sen vaikutukset olisivat olleet pienille, yksinäisille valtioille vieläkin dramaattisemmat.

Totta on, että olemme nyt täysin erilaisessa eurossa kuin mistä alun perin sovittiin. Kaikki vakauden periaatteet on työnnetty syrjään ja voi perustellusti epäillä, olisiko ilman niitä aikanaan euro syntynytkään. On oltu aiheellisesti kriittisiä, minäkin, mutta tässä nyt olemme ja tästä on eteenpäin päästävä. Pitäisikö sitten eurosta luopua?

**On vaikea ymmärtää
sitä johtopäätöstä, että
rikkomalla heikentynyt
unioni syntyisi vahvem-
pia sirpaleita.**

Niin, liki koko läntinen maailma on raskaasti velkaantunut. Yksikään velka ei haihdu, yksikään

pankki ei pelastu eikä tartuntavaara poistu, vaikka euro haudattaisiin kuinka syvälle. Ylivelkaantumisen aiheuttama kriisi on ja pysyy vaivamme kaikissa tapauksissa.

Kriisi lisää toivottavasti painetta vastata EU:n syväongelmiin eli ikääntymiseen, talouskasvuun ja kilpailukykyongelmiin. Rakennemuutosten toteuttaminen on erityisen tärkeää kriisi-

Kriisi lisää toivottavasti painetta vastata EU:n syväongelmiin eli ikääntymiseen, talouskasvuun ja kilpailukykyongelmiin.

maissa, mutta yhdenkään EU-maan asiat eivät ole kunnossa. Ei Suomenkaan. Tässäkin on hyödynnettävä vertaispainetta.

EU on kautta aikojen kerännyt moitteita siitä, että se tuottaa velvoitteita ja vastuita jäsenmailleen. Harvemmin on puhuttu siitä, että EU voisi tuottaa jäsenmailleen suuruuden ja synergian etuja. Tätä ajattelua edustaa puolustusyhteistyön ”pooling and sharing” eli sotilaallisten suorituskykyjen yhteiskäyttöajattelu. Pidemmälle vietyinä se tuottaa turvallisuuden lisäksi sivutuotteena myös taloudellista rationalisointia.

Toinen esimerkki voisi löytyä kehitysavusta. Nykyiselläänhän jäsenmaat operoivat pääasiassa erillään, josta aiheutuu päällekkäisyyttä tai jopa keskinäistä kilpailua. Olisi paikallaan systemaattisesti pohtia eri politiikanalueilla, onko tällaista etua tuotettavissa nykyistä laajemmin.

Sisämarkkinoiden kehittäminen kuuluu EU:n vastuualueisiin. Siinä tulisi nyt edetä rohkeasti, sillä kasvupotentiaalia kyllä löytyy. Suomi on pitänyt meteliä digitaalisten sisämarkkinoiden synnyttämisestä, mutta

Sisämarkkinoiden kehittäminen kuuluu EU:n vastuualueisiin. Siinä tulisi nyt edetä rohkeasti, sillä kasvupotentiaalia kyllä löytyy.

toistaiseksi komissio ja osa jäsenmaista on reagoineet laiskasti. Yksistään digitaalisten sisämarkkinoiden synnyttämisellä arvioidaan saavutettavan neljän prosentin kasvu bruttokansantuotteeseen seuraavan kymmenen vuoden aikana. Ongelma on yksinkertainen: Kun eurooppalainen yritys haluaa myydä tuotteensa internetissä, se kohtaa byrokratiamuurin. Tämä muuri pitää purkaa.

Kasvua voidaan vauhdittaa myös esimerkiksi ohjaamalla EU:n rahastojen varoja kasvua tukeville aloille. Tämän valvomiseksi komissiolle tulisi antaa lisää valtaa yhteisten varojen käytössä jäsenmaissa.

Entä turvallisuus?

Kirjoitin alussa, että keskeisin syy suomalaisille äänestää EU-jäsenyyden puolesta, oli maamme turvallisuuspoliittisen aseman vahvistaminen, Suomen ankkuroiminen osaksi läntistä Eurooppaa. Mitä sitten tapahtuu yhteisessä ulko- ja turvallisuus- tai puolustuspolitiikassa?

Yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan vahvistumisen piti olla yksi Lissabonin sopimuksen tärkeimpiä seurauksia. Toisin on käynyt. Jäsenmaiden poliittinen tahto ei ole seurannut sopimusmuutoksia. EU ei toi-

mi yhtenäisesti, saatikka tehokkaasti. Unionilla on kuitenkin merkittäviä ulkoisia haasteita, joihin vastaaminen edellyttäisi parempaa johtajuutta ja jäsenmaiden tahtoa puhua yhdellä äänellä. Euroopan unioni tarvitsee yhteisen strategisen näkemyksen.

Uusi maailmanjärjestys ei rajoitu talouteen. Globaalit valtasuhteet muuttuvat, ja maailmasta on tulossa moninapainen, kun mm. Kiina ja

Uusi maailmanjärjestys ei rajoitu talouteen.

Intia vahvistuvat taloudellisesti ja poliittisesti. Talouskriisi on vauhdittanut tätä kehitystä, sillä esimerkiksi Kiina on selvinnyt siitä länsimaita paremmin. Kulutuksen ja tuotannon painopisteen siirtyminen Aasiaan kiristää kilpailua, minkä seurauksena protektionismin paine lisääntyy. Tätä kehitystä Suomen kaltaisen vientiriippuvaisen valtion tulee vastustaa. Kiinan ja Intian kanssa harjoitettavassa yhteistyössä EU:lla pitäisi jatkossa olla entistä yhtenäisempi linja. Maiden vahvistuminen lisää myös niiden vastuuta kansainvälisistä haasteista. Tätä unionin olisi hyvä korostaa.

Perinteisten yhteistyömekanismien rinnalle on jo noussut uusia rakenteita. Maailman johtavien talouksien G20 luotiin etsimään ratkaisuja globaaliin talouskriisiin. Sen merkitys on kasvamassa. Euroopan unionin olisi tärkeää kyetä esiintymään yksituumaisena G20:n suuntaan. Toiseksi, kaikkien jäsenmaiden olisi päästävä vaikuttamaan siihen, mitä unioni G20:ssä sanoo. Kolmanneksi on aivan erityisen tärkeää, että euroalueen näkökulma tulee esille. Tästä syystä kokouksiin olisi valmistauduttava järjestäytyneesti: euroryhmän päämiehet ja kaikki jäsenmaat yhteen kooavan Eurooppa-neuvoston on annettava G20:ssä edustettuina oleville suurille EU-maille selkeä, yhdessä sovittu EU:n kanta.

Yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan uskottavuuden tärkein mittari on onnistuminen lähialueiden vakauttamisessa ja Venäjä-suhteen kehittämisessä. Suomen näkökulmasta EU:n Venäjän-politiikka on il-

Venäjän liikkuminen kohti läntisiä yhteistyörakenteita hyödyttäisi niin EU:ta kuin Venäjääkin, sillä se on tie modernisaatioon.

meinen painopistealue. Siinäkin linjan yhtenäisyys on keskeinen tavoitteemme EU:n sisällä. Venäjän liikkuminen kohti läntisiä yhteistyörakenteita hyödyttäisi niin EU:ta kuin Venäjääkin, sillä se on tie modernisaatioon. WTO-jäsenyysneuvottelujen onnistunut päätös on merkittävä askel myös yleisemmältä kannalta. Euroopan unionin lähialueiden haasteet eivät kuitenkaan rajoitu Venäjään.

Unionin itäiset naapurit, alkaen Valko-Venäjältä, sekä Saharan pohjoispuolinen Afrikka ja Lähi-itä tarjoavat kylliksi haasteita Euroopan vakaudelle ja turvallisuudelle.

Myös turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa joudutaan punnitsemaan uudelleen, kun Yhdysvaltojen huomio kiinnittyy yhä enemmän Aasiaan. Samanaikaisesti eurooppalaiset maat supistavat puolustusmenojaan. Pitäisi saada aikaan enemmän, mutta vähemmällä resursseilla. Suomen

on syytä tukea sellaisia hankkeita, joilla EU-maat pyrkivät vahvistamaan yhteistyötään.

Saksa, Ranska ja Puola ovat esittäneet ns. Weimarin kolmion aloitteessa mm. EU-Nato -yhteistyön kehittämistä, voimavarojen yhdistämistä, operaatioiden suunnittelun ja johdon kehittämistä. Ruotsin ja Saksan yhteisaloitteessa taas tähdätään sotilaallisten voimavarojen yhdistämiseen ja vastuiden jakamiseen. Puolustusyhteistyön kehittämistä vastustaa erityisesti Britannia. Siksi on hyvinkin mahdollista, että yhteistyössä edetään pienemmän joukon kesken. Sellaisessa tilanteessa Suomelle avautuisi kenties uusia mahdollisuuksia vahvistaa turvallisuuspoliittista yhteistyötään EU:n puitteissa.

Matkalla liittovaltioon?

Unionin dilemma on, ettei tehtyjä sopimuksia ole noudatettu. En usko, että tilanne sillä paranee, että tehdään lisää taikka vielä vaativampia sopimuksia.

Perustellusti voi jopa epäillä, olisiko unionista liittovaltioksi, vaikka niin haluttaisiinkin.

Perustellusti voi jopa epäillä, olisiko unionista liittovaltioksi, vaikka niin haluttaisiinkin. Paluu juurille ei koske pelkästään euroa. Nyt olisi syytä kerrata kaikki, mitä jo tehdyistä linjauksista on jäänyt toteutumatta. Kivijalka olisi pantava kuntoon ennen kuin sen päälle rakennetaan mitään uutta.

Presidentti toimijana

Suomen EU-politiikkaa johtaa valtioneuvosto. Ulkopoliitiikkaa johtaa tasavallan presidentti yhteistoiminnassa valtioneuvoston kanssa. Yhteisestä linjasta päätetään presidentin johdolla valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisen valiokunnan ja tasavallan presidentin yhteiskokouksessa. Yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan erottaminen Suomen

ulko- ja turvallisuuspolitiikasta on veteen piirretty viiva, jossa pätee sama yhteistoiminnan vaatimus.

Tasavallan presidentillä on edelleen tärkeä eurooppalainen tehtävä.

Toinen hahmottumaton rajalinja koskee unionin perussopimusten mahdollisia muutoksia. Ne eivät ole EU-asioita, vaan hallitusten välistä toimintaa ja Suomen valtiosäännön kannalta ulkopoliitiikkaamme. Kuitenkin päätösprosessi etenee pitkälle Eurooppa-neuvostossa ja siis EU-asian luontoisena. Tämäkin korostaa sujuvaa yhteistoimintaa.

Eurooppa-neuvoston kokouksissa Suomea edustaa pääministeri. Presidentin osalta EU-politiikka ei voi kuitenkaan tarkoittaa vain kotimaassa tapahtuvaa päätöksentekoa. Ulko- ja turvallisuuspolitiikan johtaminen edellyttää presidentiltä aktiivista toimintaa maamme rajojen ulkopuolella. Keskustelukumppaneita ovat tällöin myös eurooppalaiset päämiehet, Eurooppa-neuvoston puheenjohtaja sekä unionin korkea edustaja.

Tasavallan presidentillä on edelleen tärkeä eurooppalainen tehtävä.

Politiikan pitkä linja vie tulevaisuuteen

Paavo Lipponen

Se Eurooppa-poliittinen linja, joka muotoiltiin Suomen liittyessä unioniin ja jäsenyytemme alkuvuosina, kestää unionin nykyisessä vaikeassa tilanteessa. Olennaista on sitoutuminen unioniin, sen perustamissopimukseen ja tavoitteisiin. Silloin on hyväksyttävä myös integraation järkevä, asteittainen syventäminen. Suomen tulee olla aktiivinen, aloitteellinen ja rakentava jäsen.

Suomi on joka suhteessa EU:n parhaita maita. Meitä siis kuunnellaan.

Suomi on EU:n ytimessä. Marginaaliin vetäytyminen merkitsisi heikompia mahdollisuuksia ajaa etujamme ja vaikuttaa niin globaaliin kuin Pohjois-Euroopan kehitykseen. Ytimessä olemme sen vuoksi, että täytämme kaikki kriteerit (euro, Schengen). Toisin sanoen: Suomi on joka suhteessa EU:n parhaita maita. Meitä siis kuunnellaan.

Haluamme olla kehittämässä unionia, ei vain seuraamassa passiivisina ”mitä sieltä Brysselistä taas tulee”. Kun hoidamme omat asiamme hyvin ja täytämme kriteerit, voimme olla ja olemme olleet myös kriittisiä.

Velkakriisin hoitaminen ei ole mahdollista ilman selkeää sitoutumista eurooppalaisuuteen, unioniin. Vain sillä tavoin EU ja euromaat voivat vakuuttaa markkinat.

Tästä lähtökohdasta löytyvät myös ne voimakkaat toimet, joita tarvitaan kriisin hoitamiseksi. Ongelma onkin poliittinen, ei ensi sijassa taloudellinen. Yhteisen valuutan perustaminen kuului Maastrichtin sopimukseen, jolla Euroopan unioni perustettiin 1992. Se oli poliittinen sopimus, jolla Saksa luopui D-markasta euron hyväksi. Liittymällä unioniin ja hyväksymällä Maastrichtin sopimuksen Suomi samalla hyväksyi tuohon sopimukseen sisältyvän unionin synnyn ratkaisevan edellytyksen, siirtymisen yhteiseen valuuttaan.

Velkakriisin hoitaminen ei ole mahdollista ilman selkeää sitoutumista eurooppalaisuuteen, unioniin.

Liittyminen euroon oli Suomelle erillinen ratkaisu, mutta poliittisesti olimme jo yhteisvaluutan hyväksyneet. Jos ei tätä taustaa ymmärrä, ei ymmärrä unionista mitään. Suomalaista Eurooppa-keskustelua vaivaakin yleinen historiattomuus.

Presidentti tukee ja linjaa

Tasavallan presidentille eivät kuulu euron yksityiskohdat. Presidenttiehdokkaiden viisastelu siitä miten ”olisi pitänyt” tehdä tai miten Suomen hallitus on tehnyt väärin, ei hyödytä mitään. Sen sijaan presidentti voi tukea eurooppalaista sitoutumislinjaa ja puuttua suuriin linjakysymyksiin. Lähivuosina joudutaan EU:ssa ponnistelemaan vielä ankarasti, jotta velkaantumisen saadaan kuriin ja talous jälleen kasvuun.

Tasavallan presidenttiä tarvitaan vahvistamaan hallituksen tahtoa osallistua aktiivisesti ja aloitteellisesti unionin ja euron vahvistamiseen.

Tasavallan presidenttiä tarvitaan vahvistamaan hallituksen tahtoa osallistua aktiivisesti ja aloitteellisesti unionin ja euron vahvistamiseen.

Tässä meillä on liittolaisia, ennen muita Saksa ja muut kolmen A:n luottoluokituksen maat, mutta myös naapurimme Ruotsi, jota tarvitaan EU:n taloustalkoissa.

Kun perustuslakia viimeksi uudistettiin, Euroopan unionia koskevien asioiden käsittelyjärjestys siirrettiin parlamentarismiin piiriin. Eurooppapolitiikkamme sisältö on nykyisin valtioneuvoston ja eduskunnan tahdonmuodostuksen varassa. Tämä korostaa sen tärkeyttä, että noudatetun EU-politiikan peruslinja nauttii laajaa parlamentaarista tukea.

On luonnollista, että eduskunnan poliittisen luottamuksen varassa toimivalla valtioneuvostolla on valtioelimistä keskeisin asema myös Euroopan unionin perusrakenteiden ja perustamissopimuksen kehittämiseen liittyvissä kysymyksissä. Vain valtioneuvostolla on käytössään riittävä valmistelukoneisto ja tuntuma jokapäiväiseen EU-politiikkaan. Jos unionia päädytään uudistamaan niin, että perustamissopimuksia muutetaan, on tasavallan presidentillä asiassa toki merkittävä rooli. Tällöin valtioelinten on toimittava yhteistoiminnassa. Presidentti ei voi syrjäyttää valtioneuvostoa neuvotteluiden valmisteluissa tai itse neuvotteluissa, lopullisista kannanotoista puhumattakaan.

Lopullista valtaa käyttää puolestaan eduskunta, joka edustaa Suomessa viimekätistä suvereniteettia.

Valtioneuvosto siis ”vastaa Euroopan unionissa tehtävien päätösten kansallisesta valmistelusta ja päättää niihin liittyvistä Suomen toimenpiteistä, jollei päätös vaadi eduskunnan hyväksymistä” (perustuslain 93 § 2). Valtioneuvostolla on vahva hallintokoneisto apunaan ja se toimii eduskunnan antaman poliittisen selkänöjan turvin.

Mikä siis – tarkkaan ottaen ja käytännössä – voi olla tasavallan presidentin rooli näissä kysymyksissä? Jääkö hänelle tilaa toimia? Vastaan jälkimmäiseen kysymykseen yksiselitteisen myönteisesti; presidentin rooli voi olla historiallisista tilanteista riippuen hyvinkin merkittävä.

Tasavallan presidentin tärkein tehtävä on johtaa Suomen ulkopoliitikkaa, vaikkakin tunnetusti ”yhteistoiminnassa valtioneuvoston kanssa”.

Yksi osa ulkopolitiikkaa koostuu Suomen ja muiden valtioiden kahdenvälisistä suhteista, myös suhteista muihin EU:n jäsenvaltioihin.

Tasavallan presidentti voi – silloin kun hän yhtyy valtioneuvoston peruslinjaukseen Suomen EU-politiikasta – toimia ensiarvoisen tärkeänä tukena valtioneuvoston EU-politiikalle. Tämä koskee niin yhteydenpitoa muiden jäsenvaltioiden valtiojohtoon kuin yhteyksiä kolmansien maiden johtajiin. Esimerkiksi Suomen ja Venäjän väliset taloussuhteet pohjautuvat paljolti EU:n ja Venäjän välisiin sopimuksiin. On luontevaa, että tasavallan presidentti keskustelee laajasti EU-asioista yhteistyötahojensa kanssa, mutta pitäen mielessä sen, että EU-politiikan sisällöstä vastaa valtioneuvosto. Tavanomaisissa EU-asioissa presidentillä voi ja tulee olla lähinnä valtioneuvoston toimintaa tukeva rooli, ei muuta.

Toinen merkittävä presidentin tehtävä liittyy vaikuttamiseen tilanteissa, joissa harkitaan muutoksia perustamissopimuksiin. Tällöin joudutaan usein harkitsemaan, onko Suomi valmis esimerkiksi kaventamaan valtiollista suvereniteettiaan Euroopan unionin ja sen toimielinten hyväksi. Tasavallan presidentin on oltava näissä keskusteluissa aktiivinen osanottaja – yhteistoiminnassa valtioneuvoston kanssa.

Suomessa keskustellaan edelleen runsaasti siitä, pitäisikö tasavallan presidentin osallistua Eurooppa-neuvoston kokouksiin silloin, kun keskustelussa on perustamissopimusten muuttaminen. Tulevan tasavallan presidentin olisi järkevää tässä suhteessa pitää esikuvanaan presidentti Mauno Koiviston toimintaa Suomen EU-jäsenyysneuvottelujen aikana. Koivisto ei pitänyt tarpeellisena osallistua henkilökohtaisesti neuvotte-

Aivan riippumatta siitä, mitkä ovat presidentin muodolliset valtaoikeudet (...) presidentin tulee osallistua keskusteluun Suomen EU-politiikan linjasta.

luihin, mutta tuskin kukaan epäilee, etteikö hän olisi vaikuttanut EU-jäsenyysneuvotteluihimme hyvinkin merkittävästi. Suoran osallistumisen sijasta Koivisto valitsi vaikuttamisen valtioneuvoston ministereiden ja suorien kontaktiensa kautta. Tämä olisi kestävä järjestely myös nykyisen perustuslain voimassa ollessa.

Tasavallan presidentillä on vielä kolmaskin merkittävä tehtävä, joka liittyy Euroopan unioniin.

Aivan riippumatta siitä, mitkä ovat presidentin muodolliset valtaoikeudet, kansalaisilla on oikeus odottaa häneltä punnittua kantaa siihen, miten Suomen ja suomalaisten pitäisi ylipäätään Euroopan unioniin suhtautua. Presidentin tulee osallistua keskusteluun Suomen EU-politiikan linjasta. Jos siinä poiketaan jatkuvuudesta ja lähdetään eristäytymisen suuntaan, on asiaan puututtava.

Perusajatus toimii yhä

Suomen valtion EU-politiikan peruslinjat määriteltiin 1990-loppupuolella. Suomi on alusta lähtien korostanut politiikassaan vahvaa sitoutumista yhteisiin päätöksiin ja haluaan osallistua täysimääräisesti unionin

toimintaan sen kaikilla lohkoilla. Asiasta on vallinnut laaja yhteisymmärrys. EU-jäsenyyden aikana toimineet hallitukset ovat kukin vuorollaan, hallitusten poliittisesta kokoonpanosta riippumatta, sitoutuneet jatkamaan tätä peruslinjaa. Tämä tahtotila on kirjattu myös nykyisen hallituksen ohjelmaan:

”Euroopan unioni on Suomelle luonteva poliittinen yhteisö, jonka kehittäminen vahvistaa Suomen vakautta, vaurautta ja turvallisuutta. Suomi on aktiivinen ja aloitteellinen Euroopan unionin jäsen. Suomi edistää kilpailukykyisen, sosiaalisesti oikeudenmukaisen ja tehokkaasti toimivan Euroopan unionin kehittymistä.

Hallitus tukee EU:n kehittämistä nykyisten perussopimusten tarjoamia mahdollisuuksia käyttäen. Suomi korostaa kaikkien jäsenvaltioiden yhtäläisiä oikeuksia ja velvollisuuksia, institutionaalista tasapainoa sekä komission itsenäistä asemaa. Yhteisöllisyyteen perustuva toimintatapa on paras tapa taata unionin vakaa ja tasapuolinen toiminta sekä demokration toteutuminen. Hallitus tarkastelee eriytyvän integraation hankkeita tapauskohtaisesti. Lähtökohtana on, että Suomi pyrkii olemaan mukana unionin keskeisissä hankkeissa.”

Pidän nykyisen hallitusohjelman Eurooppa-poliittisia peruslinjauksia hyvin onnistuneina.

Erittelemättä tarkemmin nykyistä hallitusohjelmaa pidän ohjelman Eurooppa-poliittisia peruslinjauksia hyvin onnistuneina. Näistä lähtökohdista on hyvä rakentaa kansallinen linjamme myös tulevaisuudessa. Pieni, vapaakaupasta ja rajojen avoimuudesta riippuvainen ja hyötyvä kansakunta

tekisi virheen, jos se rakentaisi Eurooppa-politiikkansa minkään muun peruslinjan kuin huolella rakennetun unionipolitiikkamme pitkän linjan varaan.

Toinenkin vaihtoehto on toki olemassa. Voisimme ryhtyä valmistelemaan eroa EU:sta tai eurosta, vaatia EU:n palauttamista pelkäksi vapaakauppa-alueeksi, ihmisten vapaan liikkuvuuden lopettamista tai vaikkapa tiede- ja kulttuuriyhteistyön heikentämistä. Tällainen poikkeaminen olisi kuitenkin tuhon tie nykyiselle hyvinvointivaltiollemme.

Kansallinen konsensus on antanut myös neuvotteluvoimaa; jäsenyytemme kuluessa esimerkiksi kansallisen elintarviketuotantomme perusedellytykset ovat olleet useasti uhattuina. Tämä asia, Suomen edun ajaminen maataloutta ja aluetukia koskevissa asioissa, oli minulle pääministerinä erityisen tärkeä. Laajalla yhteistyöllä nämä uhat on pystytty torjumaan. Näin tulee olla jatkossakin, ja tasavallan presidentin tehtävä on tukea maan hallitusta sen Eurooppa-poliittisissa pyrkimyksissä.

EU-politiikkaakin tehdään tietysti ajassa ottaen kantaa kulloinkin esillä oleviin asioihin. Tämä on hyvin nähty jo Suomenkin EU-jäsenyyden aikana. Jäsenyytemme toteutui lopulta nopeasti ja varsin lyhy-

en ”harjoitteluajan”, ETA-sopimuksen soveltamisen kautta. Jäsenyyden voimaan tuloon saakka suomalainen Eurooppa-politiikka koostui hyvin konkreettisesti kannanotoista Suomen liittymisehtoihin. Asialista oli laaja ja kattoi lähes kaikki elämänalat. Laaja-alaisemmalle keskustelulle ei juurikaan riittänyt aikaa.

Huomaan kuitenkin pohtineeni jonkin verran jo ennen EU-jäsenyyttä EU:n suuria tulevaisuusksymyksiä. Oppositiojohtajana kirjoitin esimerkiksi vuonna 1994 *Dagens Nyheter*issä näin:

”Jokainen jäsenmaa joutuu EU-politiikassaan ottamaan lähtökohdaksi unionin luonnetta ja integraation tavoitteita koskevan näkemyksen. Suomi ei voi liioin toimia EU:ssa päivääkään tajuamatta mihin filosofiaan meidän politiikkamme perustuu. Ikään kuin vanhasta tottumuksesta olemme Suomessa pitäneet itsestään selvänä, että löyhä yhteisö vastaa meidän etujamme. Tämä ajattelutapa heijastaa kylmän sodan ajalta periytyneitä ennakkoluuloja eikä perustu tilanteen kunnolliseen analyysiin. Kaiken federalismin ohjelmallinen vastustaminen heikentäisi meidän vaikutusmahdollisuuksiamme.

Viiime kädessä unioni, jolla ei ole yhteistä tahtoa tai toimintakykyä, jättää pienemmät jäsenensä heikompaan asemaan. Löyhässä EU:ssa suurvallat poimisivat rusinat pullasta ja keskittyisivät huolehtimaan omista eduistaan. (...)

Suomen kannalta katsoen Euroopan unioni pitäisi rakentaa avoimeksi demokratiaksi, missä korkealla työllisyysasteella ja monipuolisella kulttuurilla on erityinen merkitys. EU luhistuu, mikäli se ei kykene edistämään solidaarisuutta yhteiskunnassa, tasa-arvoa ja ympäristön elinkykyä.”

Suomi ajoi EU:n ja euroryhmän jäsenenä alusta lähtien tiukkaa valvonta- ja kurilinjaa. Se ei silloin kelvannut.

Näköjään olen jo tuolloin peräänkuuluttanut muun muassa tiiviimpää talouspolitiikan koordinaointia ja muistuttanut siitä, että EU:n jäsenenä Suomella on oikeus pitää kiinni kansallisista eduistaan. Allekirjoitan edelleen nämä yli 15 vuotta siten kirjaamani henkilökohtaiset kannanotot.

Suomi ajoi EU:n ja euroryhmän jäsenenä alusta lähtien tiukkaa valvonta- ja kurilinjaa. Se ei silloin kelvannut.

Pitkä linja ei saa horjua

Nyt elämme hyvin toisenlaisessa EU:ssa kuin jäsenyyden alkuvuosina. Jäsenvaltioiden määrä on lähes kaksinkertaistunut, taloudellinen integraatio on syventynyt, Schengen-sopimus on täyttä totta ja ennen kaikkea olemme ottaneet käyttöön yhteisen valuutan, euron.

Miten vakiintuneen Eurooppa-linjamme tulisi näkyä tämän ajan ahdistavien ongelmien ratkaisussa?

Euroalue ja sen jäsenvaltiot ovat jo vuosia joutuneet hoitamaan vaikeita talouspoliittisia kriisejä useissa euroalueen maissa. Julkisuudessa puhutaan ”eurokriisistä” tai ”euroalueen kriisistä”. Tässä ei ole kysymys semantiikasta; kumpikin termi nimittäin kuvaa käynnissä olevan kriisin luonnetta virheellisesti. Euroalueella voidaan toki sanoa olevan kriisi, mutta euro tai sen olemassaolo ja menestys eivät suinkaan ole ”kriisissä”.

Euroalueella voidaan toki sanoa olevan kriisi, mutta euro tai sen olemassaolo ja menestys eivät suinkaan ole ”kriisissä”.

Monet kommentaattorit, jotka nyt manaavat euron tuhoa, unohtavat selittää, mistä johtuu se, että euro on esimerkiksi dollariin nähden vahvistunut lähtötilanteesta noin kolmanneksella. Valuutan vahvuus ei ole heikon tai kriisissä olevan valuutan merkki.

Myös Euroopan keskuspankkia on moitittu tämän tästä epäonnistumisesta tehtävissään. Tämänkin väitteen todellisuusperusta on erittäin kyseenalainen. EKP:n keskeisin tehtävä on pitää valuutta vakaana ja huolehtia siitä, että inflaatio ei heikennä valuutan arvoa. Pitkällä aikavälillä ja eri pääjohtajien kausilla EKP on toiminut juuri näin. Eri asia on, että toki eri jäsenvaltiot ovat aika ajoin olleet eri mieltä esimerkiksi pankin harjoittamasta korkopolitiikasta. Tämä ei poista sitä tosiasiaa, että kokonaisuutena ottaen EKP on toiminut johdonmukaisesti vakaan rahapolitiikan vartijan roolissaan.

Mutta useat euroalueen maat ovat eriasteisissa velkakriiseissä. Kokonaisuutena tilanteet vaihtuvat koko euroalueen politiikassa ja erityisesti yksittäisissä jäsenvaltioissa niin nopeasti, että on keskityttävä koko unionin ja euroalueen linjakysymyksiin.

On kuitenkin mahdollista, ehkä jopa todennäköistä, että euroalueen valtiosääntöoikeudellisia perusteita on kehitettävä ja että tätä varten tarvitaan uusia valtioiden välisiä sopimuksia, ehkä jopa perustamissopimuksen muutosta. Jäsenvaltioiden näkökulmasta tällöin puhutaan perustuslain tasoisista kysymyksistä, joihin tasavallan presidentillä tulee tarvittaessa olla kanta. Vielä on liian aikaista ottaa tässä asiassa yksityiskohtaisia kantoja. Peruslinjan on kuitenkin oltava kirkas: Suomi hakee ratkaisuja yhdessä muiden kanssa, ja hakee niitä analyttisesti arvioiden ratkaisujen vaikutusta unionin luonteeseen.

Nytkin tarvitaan pragmaattista, integraatiomyönteistä, ratkaisuhakuista EU-politiikkaa ja on jaksettava katsoa myös yli akuuttien kriisien.

Nytkin tarvitaan pragmaattista, integraatiomyönteistä, ratkaisuhakuista EU-politiikkaa ja on jaksettava katsoa myös yli akuuttien kriisien. On sitouduttava tiettyihin keskeisiin periaatteisiin ja niitä on myös noudatettava käytännössä. Niitä ovat ennen kaikkea oikeusvaltioperiaate, ihmisoikeuksien kunnioitus ja jäsenvaltioiden keskinäinen solidaarisuus. Tämä on Eurooppa-politiikkamme pitkän linjan mukaista.

Velkakriisin myötä Suomi joutuu valitsemaan linjansa ja ottamaan kantaa unionin kehittämistä koskevissa kysymyksissä. Saksa ajaa yhteistyön tiivistämistä, eräänlaisen EU:n taloushallituksen muodostamista. Sillä halutaan varmistaa, ettei velkaantumisen tielle enää lipsuta ainakaan euromaissa. Suomen on hyvä olla tukemassa tätä linjaa.

Euroalueen välttämätön tiivistäminen ei kuitenkaan saa johtaa suljetun piirin muodostumiseen, jyrkkään jakoon euro- ja muiden jäsenmaiden välillä. Komission asema uudistuksissa on turvattava, jotta vältytään liiallisen hallitustenvälisyyden haitoilta, sulkeutuneisuudelta ja läpinäkyvyyden puutteelta.

Seuraava EU:n yhteistyön ajankohtainen kehittämiskysymys koskee unionin yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Ranskan johdolla kehitellään puolustusyhteistyön tiivistämistä, mahdollisesti uuden ytimen muodostamista. Vahvan kansallisen puolustuksen maana Suomella olisi tähän varmasti paljon annettavaa.

Eurooppa kehitty yhteisvastuulla

Yhden neuvon rohkenen antaa kaikille euroalueen ja koko EU:n tulevaisuudesta kiinnostuneille.

On syytä muistaa, että Euroopan unioni ei ole jokin Suomen ulkopuolella, muualla, oleva asia. On unohdettava asenne, että ”ne” päättävät siellä jossain ”meidän” asioistamme. Eurooppa olemme me, kaikki suomalaiset yhdessä kaikkien muiden eurooppalaisten kanssa, tekemässä työtä suomalaisen hyvinvoinnin ja turvallisuuden hyväksi.

Eurooppa-politiikkaan toki kuuluu ajoittain rajukin riitely ja kansallisten etujen puolustaminen. Kuitenkin vain yhteistyöllä ja yhteisvastuulla on mahdollista kehittää Euroopan unionia kaikkien kansalaisten kannalta vastuullisella tavalla. Tämä on vakavaa ja pitkäjänteistä.

Vain yhteistyöllä ja yhteisvastuulla on mahdollista kehittää Euroopan unionia kaikkien kansalaisten kannalta vastuullisella tavalla. Tämä on vakavaa ja pitkäjänteistä.

Euroopan on palattava juurilleen

Paavo Väyrynen

Ymmärtääksemme Euroopan unionin nykytilaa ja luodaksemme sille kestäväää tulevaisuutta, meidän tulee nähdä se historiallisen kehityksen valossa ja asettaa se laajempaan eurooppalaiseen ja globaaliin yhteyteen.

Pyrkimykset Euroopan yhdentymiseen aloitettiin jo ensimmäisen maailmansodan jälkeen. Tavoitteet olivat samat kuin toisen maailmansodan päätyttyä: uuden sodan estäminen ja Euroopan maailmanlaajuisen aseman vahvistaminen.

Pyrkimykset Euroopan yhdentymiseen aloitettiin jo ensimmäisen maailmansodan jälkeen.

Richard Coudenhove-Kalergin johdolla syntyi 1920-luvun alussa Paneurooppa-liike, joka otti tavoitteekseen paneurooppalaisen valtioliiton aikaansaamisen. Ajatuksen eurooppalaisesta liit-

tovaltiosta Coudenhove-Kalergi jyrkästi torjui. Paneurooppa-liikkeen edustajat olivat käynnistämässä toisen maailmansodan jälkeistä yhdentymiskehitystä.

Liikkeelle lähdettiin perustamalla Euroopan hiili- ja teräsyhteisö, jonka puitteissa jäsenvaltioiden – Italian, Saksan, Ranskan ja Beneluxmaiden – strategisesti merkittävät tuotannonalat siirrettiin ylikansalliseen valvontaan.

Heti tämän jälkeen solmittiin sopimukset Euroopan poliittisen yhteisön ja puolustusyhteisön perustamisesta. Jos nämä sopimukset olisivat astuneet voimaan, Eurooppaan olisi syntynyt jo 1950-luvun puolivälissä liittovaltio. Ne kuitenkin kaatuivat Ranskan parlamentissa.

Tämän jälkeen muodostettiin Rooman sopimuksella Euroopan talousyhteisö.

Taloudellinen integraatio koettiin tärkeäksi jäsenmaiden kilpailukyvyn ja kansainvälisen aseman vahvistamiseksi, mutta lisäksi sen uskottiin vähitellen johtavan myös poliittiseen ja sotilaalliseen yhdentymiseen ja lopulta liittovaltioon.

Liittovaltiohanke sai kasvavaa kannatusta myös turvallisuuspoliittisista syistä. Kylmän sodan kaudella Neuvostoliitto ja Varsovan liitto koettiin vakavaksi uhkaksi jäsenmaiden turvallisuudelle. Richard Coudenhove-Kalergistakin tuli pieneurooppalaisen liittovaltion kannattaja.

Kohti liittovaltiota edettiin aluksi vähitellen. On paradoksaalista, että ratkaisevat askeleet otettiin vasta sen jälkeen, kun Neuvostoliitto ja Varsovan liitto olivat jo hajonneet.

Maastrichtissa solmittiin sopimus Euroopan yhteisöjen muuttamisesta Euroopan unioniksi. Sopimuksessa oli kaksi osaa, jotka molemmat tähtäsivät unionin muuttamiseen liittovaltioksi.

Poliittinen unioni jäi puolitiehen. Sitä on täydennetty myöhemmin Lissabonin sopimuksella, jolla on vahvistettu ylikansallisen päätöksenteon rakenteita ja yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa.

Talous- ja rahaliitto oli oikeudellisesti sitova sopimus. Senkin ensisijainen tavoite oli poliittinen. Yhteinen raha loisi eurooppalaista tietoisuutta ja poistaisi asenteellisia esteitä pidemmälle menevän yhdentymisen tieltä. Toisaalta yhteisen rahapolitiikan uskottiin johtavan väistämättä myös yhteiseen finanssipolitiikkaan ja liittovaltioon.

Unioni laajenee

Samaan aikaan kun on edetty kohti liittovaltiota, on käynnistynyt unionin laajeneminen. 1970-luvun alussa Euroopan yhteisöihin liittyivät Britannia, Irlanti ja Tanska, 1980-luvulla Espanja, Kreikka ja Portugali.

Maastrichtin sopimuksella EY haluttiin muuttaa nopeasti liittovaltioksi.

Seuraava laajentumisvaihe tuli näköpiiriin Neuvostoliiton uudistuspolitiikan kaudella ja koko itäblokin alkaessa hajota. Euroopan yhteisöjen komissio ja jäsenmaat reagoivat tarjoamalla EFTA-

maille Euroopan talousaluetta (ETA), jolla ne pääsisivät EY:n kehittyville sisämarkkinoille.

Yhteisöihin ei haluttu uusia jäseniä. Maastrichtin sopimuksella EY haluttiin muuttaa nopeasti liittovaltioksi.

Suomen, Ruotsin, Norjan ja Islannin asema näytti ratkeavan oivallistavalla tavalla ETA-sopimuksella. Sen kautta olimme saamassa lähes kaikki EY-jäsenyyden edut, mutta olisimme välttyneet siihen liittyviltä haitoilta.

Ruotsin sosialidemokraattinen hallitus kuitenkin päätti hakea jäsenyyttä. Kysymyksessä oli akuuttiin talouskriisiin liittynyt luottamusta lisäävä toimenpide, josta ei ennakkoon keskusteltu Suomen kanssa. Hallitus korosti, että Ruotsi lähtee vain selvittämään mahdollisen jäsenyyden ehtoja. Päätös tehtäisiin vasta neuvottelujen jälkeen.

Suomen neuvottelut pilattiin liialla kiireellä. Jäsenyyden ehdot jäivät etenkin maatalouden osalta heikoiksi.

Suomi seurasi Ruotsia. Meilläkin – etenkin pääministeripuolue keskustassa – korostettiin, että lähdemme Ruotsin tapaan selvittämään mahdollisen jäsenyyden ehtoja. Jäsenyydestä päätettäisiin erikseen.

Molemmat maat kuitenkin lopulta liittyivät unioniin. Päätökset syntyivät täpärästi.

Suomen neuvottelut pilattiin liialla kiireellä. Jäsenyyden ehdot jäivät etenkin maatalouden osalta heikoiksi. Koko kansan keskuudessa jäsenyy-

den kannattajia ja vastustajia näytti olevan jokseenkin yhtä paljon, mutta keskustassa vastustus oli voimakasta.

Ruotsissa enemmistö vastusti unioniin liittymistä. Norjassa vastustus oli vielä voimakkaampaa.

Jäsenyyden ajajat päättivät käyttää domino-vaikutusta. Kun yleisen mielipiteen vastustus oli Suomessa heikointa, kansanäänestys järjestettiin täällä ensimmäiseksi.

Keskustan johto painosti puoluekokouksen hyväksymään jäsenyysratkaisun viemisen kansanäänestykseen.

Kansanäänestyksen lähestyessä vastustajilla oli enemmistö. Käynnistettiin ennennäkemätön aivopesu. Myös ulkopoliittista korttia – Venäjän-pelkoa – käytettiin ahkerasti. Enemmistö saatiin kuin saatiinkin jäsenyyden kannalle.

Sopimuksen hyväksymiseen tarvittiin neuvoantavan kansanäänestyksen lisäksi eduskunnassa kahden kolmasosan määrän enemmistö.

Kansanäänestyksen lähestyessä vastustajilla oli enemmistö.

Hallitus toi liittymissopimuksen kiireesti eduskuntaan. Se yritettiin käsitellä poikkeuksellisen nopealla aikataululla, jotta Suomen jäsenyys saataisiin lyödyksi lukkoon ennen Ruotsin kansanäänestystä. Syntyi jarrutuskeskustelu, jonka avulla ratkaisu saatiin siirretyksi yli Ruotsin kansanäänestyksen.

Ruotsissa kansaa hämättiin antamalla ymmärtää, että jäsenyys oli Suomessa jo ratkaistu. Siellä oli vaikea ymmärtää, että Suomen kansanäänestys oli ollut vain neuvoantava, kun heidän omansa oli sitova. Ruotsissa niukka enemmistö hyväksyi jäsenyyden.

Olin vuonna 2000 Pat Coxin johtaman Euroopan parlamentin liberaaliryhmän työvaliokunnan mukana Tukholmassa. Puheenjohtajakautta aloitteleva Göran Persson vastasi Coxin lennokkaaseen puheeseen: ”Niin, meidän ruotsalaisten ei oikeastaan tulisi kuulua tähän unioniin. Vain kerran ruotsalaisten enemmistö on ollut jäsenyyden kannalla – se oli siinä kansanäänestyksessä. Aina sitä ennen ja sen jälkeen enemmistö on ollut jäsenyyttä vastaan.”

Suomi siis ratkaisi myös Ruotsin jäsenyyden ja johdatti samalla EU:n mittavan laajentumisen tielle.

Jos Suomi ei olisi liittynyt unioniin, Ruotsikin olisi jäänyt ulkopuolelle. Tällöin EU:n laajeneminen olisi pysähtynyt, vain Itävalta olisi ehkä liittynyt. Unioni olisi syventynyt liittovaltioksi.

Muut Euroopan maat olisivat olleet mukana yhdentymisessä Euroopan talousaluejärjestelyjen kautta. Tällöin neljä Pohjoismaata olisi voinut tiivistää yhteistyötään Pohjolan yhteisöksi.

Kontrafaktuaalisessa katsannossa Suomi teki omalta kannaltaan virheen ja samalla karhunpalveluksen myös Ruotsille ja koko Euroopalle.

Jos Suomi ei olisi liittynyt unioniin, Ruotsikin olisi jäänyt ulkopuolelle. Tällöin EU:n laajeneminen olisi pysähtynyt.

Euroopan ytimessä

Toisen karhunpalveluksen Suomi teki talous- ja rahaliiton toteuttamisessa.

Suomi haki jäsenyyttä Euroopan yhteisöissä, mutta liittyi Euroopan unioniin. Tätä monet eivät huomanneet.

Maastrichtin sopimukseen sisältyivät oikeudellisesti sitovat artikkelit talous- ja rahaliitosta (EMU). Suomi ilmoitti kuitenkin, että siihen liittymisestä päätämme erikseen. Jotkut jäsenmaat jättivät myös oikeudellisen varauman.

Suomi haki jäsenyyttä Euroopan yhteisöissä, mutta liittyi Euroopan unioniin. Tätä monet eivät huomanneet.

Vaikka rahaliitosta oli sovittu Maastrichtissa, sen toteutuminen sopimuksen mukaisena ei ollut itsestään selvyys.

Vuonna 1994 saksalaiset kristillisdemokraatit Karl Lamers ja Wolfgang Schäuble ehdottivat, että euroalueeseen tulisi aluksi vain viisi jäsenmaata – Saksa, Ranska ja Benelux-maat. Nämä maat olivat riittävän samanlaisia ja keskenään riittävän pitkälle yhdentyneitä muodostaakseen ns. optimaalisen valuutta-alueen. Belgiaa lukuun ottamatta ne täyttivät suhteellisen hyvin EMU-kriteerit.

Näille viidelle maalle euro olisi ollut ainoa raha, *yhtenäisvaluutta*, ja muut EU-maat olisivat käyttäneet euroa *yhteisenä valuuttana* kansallisten rahojen rinnalla. Lamers ja Schäuble ehdottivat, että yhtenäisvaluuttaan siirtyvät maat tiivistäisivät myös poliittista yhdentymistään ja muodostaisivat EU:n *kovan ytimen*.

Tämä suunnitelma oli järkevä ja se olisi saattanut toteutua, jos Suomi olisi ollut Tanskan ja Ruotsin tapaan valmis jäämään alkuvaiheessa euroalueen ulkopuolelle. Suomessa oli kuitenkin Paavo Lipponen ja Sauli Niinistön johtama sinipunahallitus, joka halusi, että Suomi on mukana ensimmäisten joukossa. Suomen haluttiin olevan ”Euroopan ytimessä”.

Kun Suomi halusi mukaan ja kun taloutemme oli kunnossa, meitä ei voitu torjua. Niinpä mukaan päätettiin ottaa kaikki halukkaat EU-maat, vaikka ne eivät täyttäneetkään kriteerejä. Kreikka sentään joutui hieman odottamaan. Näin syntyi euroalue, joka on liian laaja ja se koostuu liian erilaisista kansantalouksista.

Lipponen ja Niinistö tulkitsivat syksyn 1994 kansanäänestystä siten, että siinä oli hyväksytty myös Suomen liittyminen euroalueeseen. Useimmat suomalaiset eivät olleet näin ymmärtäneet – ei edes eduskunnan puhemies Riitta Uosukainen.

Kansanäänestystä ei siis järjestetty. Hallitus ei antanut eduskunnalle edes lakiehdotusta, vaan vain tiedonannon.

Oppositiossa ollut keskusta vastusti Suomen liittymistä euroalueeseen, kun Ruotsi ja Tanska olivat jäämässä ulkopuolelle. Eduskunnan perustuslakivaliokunnassa puolueen edustajat katsoivat päätöksentekomenettelyn perustuslain vastaiseksi. Olisi pitänyt olla kansanäänestys. Asia olisi pitänyt käsitellä hallituksen lakiehdotuksen pohjalta ja perustuslain

säättämisen järjestyksessä. Valiokunnan enemmistö kuitenkin hyväksyi valitun menettelytavan.

Menettelytapa ei ollut vain muotoseikka. Jos kansanäänestys olisi järjestetty ja/tai asia olisi käsitelty eduskunnassa perustuslain säättämisen järjestyksessä, Suomi olisi jäänyt euroalueen ulkopuolelle. Ruotsissa ja Tanskassa jäsenyys on kaatunut kansanäänestyksissä.

Kritiikki Suomen silloisen hallituksen toimintaa kohtaan ei ole jälkiviisautta, kuten on väitetty. Minulla oli tilaisuus esittää näkemykseni mm. Teollisuuden ja Työnantajien Keskusliiton ekonomisteille järjestämässä seminaarissa toukuussa 1997.

Kritiikki Suomen silloisen hallituksen toimintaa kohtaan ei ole jälkiviisautta, kuten on väitetty.

Silloiset ennustukseni ovat toteutuneet varsin hyvin. Yhden virheen tein. Uskoin, että laajan euroalueen korot olisivat alusta alkaen korkeat. Aliarvioin Saksan talouden voiman. Korot olivatkin aluksi liian alhaiset, mikä johti useiden jäsenmaiden velkakriisiin. Jos velkakriisi hoidetaan kehnosti, joudumme vielä kokemaan myös korkeiden korkojen kirot.

Yhtä kaikki: euroalueesta tuli liian laaja ja siinä on mukana liian erilaisia kansantalouksia.

Oliko eurosta hyötyä?

Suomen euroalueeseen ajaneet ovat puolustautuneet väittämällä, että Suomi on hyötynyt eurosta. Näin ei ole. Tämä käy erityisen selväksi, kun vertaamme itseämme Tanskaan ja Ruotsiin, joiden molempien talouskehitys on ollut eurokaudella jopa parempaa kuin Suomen.

Suomen ongelmana ovat olleet euron ja Yhdysvaltain dollarin väliset jyrkät kurssivaihtelut.

Suomen ongelmana ovat olleet euron ja Yhdysvaltain dollarin väliset jyrkät kurssivaihtelut.

Kun euro muodostettiin, sen kurssi oli noin 1,2 dollaria. Aluksi tuli jyrkkä devalvaatio, kun euron arvo laski 0,8 dollariin. Suomelle tämä kurssi oli liian alhainen. Taloutemme pääsi ylikuumenemaan ja kilpailukykyimme heikkenemään.

Sitten euro vahvistui noin 100 prosentilla 0,8:sta 1,6 dollariin. Tällöin vientiteollisuutemme joutui ahdinkoon, työpaikkoja menetettiin ja tuotantoa siirtyi ulkomaille. Havainnollisimmin tämä näkyi Stora Enson toiminnassa, joka pyöritti Ruotsin tehtaitaan täysillä, kun Suomessa niitä suljettiin ja seisotettiin.

Kun euroalueen velkakriisi alkoi, Suomi joutui mukaan sen puitteissa toteutettuihin laina- ja takausjärjestelyihin. Tanska ja Ruotsi ovat olleet niiden ulkopuolella.

Velkakriisi alkoi Kreikan valtion jouduttua ylivoimaisiin vaikeuksiin taloutensa ja velkojensa hoitamisessa. Olin sitä mieltä, että Kreikka olisi pitänyt saattaa velkajärjestelyyn. Kun sanoin tämän hallituksen EU-ministerivaliokunnassa, valtiovarainministeri Jyrki Katainen kertoi, että

velkajärjestelyn vaihtoehto ei ollut enää esillä siinä vaiheessa, kun hän pääsi mukaan neuvotteluihin.

Ranska ja Saksa torjuivat velkasaneerauksen suoralta kädeltä sen vuoksi, että niiden pankeilla ja vakuutusyhtiöillä oli Kreikassa kannettavanaan suuret riskit. Maksajien joukkoon haluttiin saada kaikki euromaat.

Erityisesti Ranskalla oli myös ideologinen tavoite, liittovaltiokehityksen edistäminen. Ranska torjui aluksi täysin IMF:n mukanaolon ja korosti Kreikan tukemisen kuuluvan eurooppalaisen yhteisvastuun piiriin.

Kreikan osalta astuttiin tukijärjestelyjen tielle. Seuraavaksi muodostettiin väliaikainen vakauserahasto, jonka piti olla niin suuri, että se pelkällä olemassaolollaan estää uusien kriisien syntymisen. Ei ole estänyt. Tukea on annettu Irlannille ja Portugalille, pian sitä annetaan myös Kreikalle.

Jäsenmaiden vastuu toisten jäsenmaiden veloista on hyvin pitkälle menevää federalismia.

Suomi on joutunut pahaan pinteeseen. Meiltä vaaditaan kasvavaa osallistumista velkamaiden tukemiseen. Kun Suomen kansan mitta on tullut täyteen, ja olemme ryhtyneet mm. vaatimaan vakuuksia, meitä on syytetty häiriköiksi, ja kansainvälinen mainemme on kärsinyt.

Kaiken lisäksi euroaluetta on ryhdytty kehittämään EU:n liittovaltio-ytimeksi. Jäsenmaiden vastuu toisten jäsenmaiden veloista on hyvin pitkälle menevää federalismia. Nyt euroalueelle vaaditaan myös yhteistä ylikansallista finanssipolitiikkaa ja hallitusta.

Omatoimisuutta ja yhteisöllisyyttä

EU:n ja euroalueen velkakriisiä ja sen ratkaisuvaihtoehtoja on tarkasteltava laajasta kansainvälisestä näkökulmasta.

Velkakriisit koettelevat lähes kaikkia läntisiä teollisuusmaita. Niiden taustalla on globalisaatio. Nousevat kehitysmaat ovat vallanneet maailmanmarkkinoita ja saaneet aikaan suuria ylijäämiä sekä vaihtotaseeseen että julkiseen talouteensa.

Vanhat teollisuusmaat ovat menettäneet tuotantoa ja työpaikkoja. Niiden kasvu on ollut hidasta, välillä jopa miinusmerkkistä. Julkisen talouden menoja ei ole kyetty sopeuttamaan, ja valtiot ovat velkaantuneet.

Tulevaisuudessa globaali kilpailu kiristyy edelleen. Se koskee kokonaisia kansantalouksia ja yhteiskuntia. Länsimailla tulee olemaan kasvavia vaikeuksia ylläpitää nykyisen kaltaista aineellista hyvinvointia ja hyvinvointiyhteiskuntaa.

Maakohtaiset elintasoerot vanhojen teollisuusmaiden ja nousevien kehitysmaiden välillä ovat tasoittuneet. Samalla tuloerot maiden sisällä ovat rajusti kasvaneet. Laajamittainen köyhyys on jo levinnyt vanhoihin teollisuusmaihiin. Samaan aikaan nouseviin kehitysmaihiin on muodostunut vauras ylä- ja keskiluokka.

Teollisuusmaissa tarvitaan uudenlainen talouden ja yhteiskunnan malli, jossa kalliita ja byrokraattisia järjestelyjä korvataan omatoimisuuteen ja yhteisöllisyyteen perustuvilla ratkaisuilla. Tuloerojen kaventamiseen on löydettävä uusia keinoja

Kysymys ei ole siis vain siitä, tuleeko toinen finanssikriisi ja ”double dip” -mallinen kaksoislama. Edessä on nousuja ja laskuja, mutta trendi on aleneva – ellemme löydä uusia luovia ratkaisuja.

Tässä tilanteessa Eurooppa on ajautunut omatekoisen finanssikriisin, joka johtuu epäonnistuneesta talous- ja rahaliitosta. Myös tähänastiset ratkaisumallit ovat vieneet Eurooppaa yhä syvempiin vaikeuksiin.

Euroalueen tukijärjestelyt ovat luomassa järjestelmän, jossa jäsenmaiden ei kannata hoitaa hyvin julkista talouttaan. Jos maa huolehtii vastuuntuntoisesti omasta taloudestaan, se joutuu maksamaan muiden maiden velkoja. Jos maa velkaantuu, sen ei kannata suuremmin ponnistella, kun muut tulevat apuun.

Euroalueelle ollaan luomassa ylikansallinen liittovaltio, joka on kallis ja byrokraattinen ja joka rasittaa eurooppalaisia yrityksiä. Se tukahduttaa luovuuden ja estää yksittäisiä jäsenmaita etsimästä niitä uusia ratkaisuja, joita tarvitsemme globaalissa kilpailussa.

Kuinka Suomi voisi näissä oloissa pelastautua ja auttaa koko Eurooppaa pelastautumaan? Pienen Suomen vaikutusmahdollisuuksia ei pidä aliarvioida. Kaksi kertaa – Euroopan unioniin ja euroalueeseen liittyessään – Suomi on johtanut Eurooppaa harhaan. Nyt voisimme yrittää tehdä palveluksen sekä itsellemme että koko Euroopalle.

Kysymys on suhtautumisesta siihen federalistiseen ideologiaan, joka on kahlinnut kautta vuosikymmenten Euroopan maiden eliitin ajattelua. Suomessakin se on tehnyt pahaa jälkeä.

Federalismi on sen kannattajille kuin uskonto. He uskovat, että amerikkalaismallisen liittovaltion syntyminen Eurooppaan on väistämätön tulevaisuuden suunta. Ajatellaan, että sinänsä tarpeellinen taloudellinen yhdentyminen johtaa väistämättä myös poliittiseen ja jopa sotilaalliseen yhdentymiseen.

Pahimmillaan federalismi voi olla läntiselle Euroopalle yhtä paha ideologinen harharetki kuin kommunismi oli Venäjälle.

Suomen kaksi valintaa

Suomella on valittavanaan kaksi tietä.

Ensimmäinen niistä olisi parempi, mutta se saattaa olla epärealistinen. Toinen ei ehkä pelastaisi Eurooppaa, mutta se pelastaisi meidät ja se saataisi ohjata unionia ainakin osittain oikealle tielle.

Kuinka Suomi voisi näissä oloissa pelastautua ja auttaa koko Eurooppaa pelastautumaan?

Pahimmillaan federalismi voi olla läntiselle Euroopalle yhtä paha ideologinen harharetki kuin kommunismi oli Venäjälle.

Ensimmäiselle tielle meidän olisi suhteellisen helppo astua. Itse asiassa Suomen hallitus on sen jo valinnut.

Suomen hallitus on antanut sitoumuksen, että se ei enää myönnä lainoja eikä takauksia ilman turvaavaa vakuutta.

Jos tästä pidetään kiinni, Suomi ei voi hyväksyä Kreikalle annettavaa takausta – aikaansaatu vastavakuus on kallis eikä läheskään turvaava. Muille maille lainoja ja takauksia ei voida myöntää, sillä niille ei ole ilmeisesti saatavissa minkäänlaista vastavakuutta. Hallituksen olisi vielä löydettävä keinot, joilla vakuudettomat rahoitusjärjestelyt voitaisiin estää myös Euroopan keskuspankin puitteissa.

Jos Suomen hallitus pitää sitoumuksensa, saattaa syntyä tilanne, jossa muutkin euroalueen maat omaksuvat saman linjan, ja tukijärjestelyt lopetetaan. Velkakriisiin ajautuneet maat saatetaan velkasaneeraukseen, sijoittajat kantavat riskinsä ja jäsenmaat tarvittaessa tukevat omia pankkejaan. Puheet euroalueen tai EU:n yhteisestä finanssipolitiikasta lopetettaisiin.

Tätä kautta euroalue ja koko EU kääntyisivät takaisin federalismin tieltä, ja markkinavoimat alkaisivat jälleen ohjata jäsenmaiden taloudenpitoa ja velanottoa.

Tämän vaihtoehdon toteutumiseen on valitettavasti vaikea uskoa – siinä määrin vahvoja ovat federalistiset voimat ydin-Euroopan maissa. Jos tätä yritämme, saatamme upota yhä syvemmälle tukijärjestelyihin, leimautua silti yhä pahemmaksi häiriköksi ja joutua lopulta osaksi ylikansallista liittovaltiota.

Toinen vaihtoehto olisi Suomen irrottautuminen euroalueesta. Ottaisimme euron rinnalla käyttöön aluksi samanarvoiset kansalliset rahat. Sitten kurssit erkaantuisivat ja Suomi eroaisi euroalueesta. Eroamisesta olisi sovittava muiden jäsenmaiden kanssa.

Jos Suomi jättäisi euroalueen, olisimme samassa asemassa kuin kaikki muut Pohjoismaat. Voisimme muodostaa Pohjolan valuuttakurssimekanismin, jolla valuuttojamme vakautettaisiin toisiinsa ja euroon nähden.

Suomen esimerkki voisi johtaa siihen, että euroalueesta irrottautuisi myös muita maita, jolloin lähennyttäisiin Lamersin ja Schäublin vuonna 1994 ehdottamaa perusratkaisua.

Suomi kykenisi puolustamaan etujaan sekä Euroopassa että koko maailmassa. Pohjoismaat voisivat tiivistää keskinäistä yhteistyötään, ja hakea yhdessä luovia ratkaisuja läntisten teollisuusmaiden haasteisiin.

Euroopan tasolla saataisiin vihdoinkin kestävä ratkaisu EU:n syvenemisen ja laajentumisen väliseen ristiriitaan. Liittovaltioon menisivät ne, jotka sitä haluavat. Muut maat olisivat mukana itsenäisten valtioiden liitossa.

Jos Suomi jättäisi euroalueen, olisimme samassa asemassa kuin kaikki muut Pohjoismaat.

Jättiläinen ja kääpiö

Federalistinen ideologia vaikuttaa vahingollisesti myös EU:n ulkosuhdepolitiikan kehittymiseen. Lissabonin sopimus on kirjoitettu ja sitä pyritään tulkitsemaan federalismin hengessä.

Liittovaltio-EU:n kannattajat ovat kautta aikojen pyrkineet siihen, että unionista kehittyisi Pohjois-Amerikan Yhdysvaltain kaltainen ulko-

ja turvallisuuspoliittinen maailman mahti. Pyrkimystensä tueksi he ovat määritelleet unionin taloudelliseksi jättiläiseksi, joka on poliittinen kääpiö.

Tosiasiasa EU on maailman mahti kolmella tärkeällä ulkosuhteiden osa-alueella: kauppaa-, kehitys- ja ympäristöpolitiikassa. Unionin tuleekin luoda itselleen kestävän kehityksen globaalistrategia, joka nojautuu näihin vahvuuksiin. Tällaisella

strategialla EU voi tehokkaimmin edistää jäsenmaitensa etuja ja meidän yhteisiä arvojamme.

Omasta kokemuksestani voin todeta, että EU pystyy vaikuttamaan tehokkaasti maailmanlaajuiseen kehityspolitiikkaan. Viimeisellä ministerikaudellani tein aloitteen transatlanttisen kumppanuuden aikaansaamiseksi EU:n ja Yhdysvaltain välillä. Aloite johti tulokseen. Kehityskumppanuuden aikaansaaminen on yksi viime vuosien merkittävimmistä saavutuksista transatlanttisessa yhteistyössä.

Ulkomaankauppaministerinä tein aloitteen Transatlanttisen talousneuvoston (TEC) työn laajentamiseksi siten, että sen kokouksissa käsitellään myös maailmankauppaan liittyviä kysymyksiä. Tämäkin ehdotus johti käytännön tuloksiin.

EU:n on ratkottava nopeasti omat sisäiset ongelmansa, jotta voisimme osallistua tehokkaasti koko ihmiskunnan ongelmien ratkaisemiseen.

Tosiasiasa EU on maailman mahti kolmella tärkeällä ulkosuhteiden osa-alueella: kauppaa-, kehitys- ja ympäristöpolitiikassa.

Eurooppalainen Suomi

Pekka Haavisto

Oma Eurooppani oli tiivistetysti Interrail-kortin takakannessa: se ulottui Itämereltä Välimerelle ja Atlantilta Mustalle merelle. Siihen kuuluivat niin Ruotsi, Kreikka, Portugali kuin Romaniakin. Kun Berliinin muuri murtui syksyllä 1989 ja savuavien Trabantien armeija ajoi pitkin Länsi-Berliinin Kurfürstendammia, tuntui kuin sydän olisi pysähtynyt: *Voiko tämä olla totta?*

Tämä kahtiajaostaan irti päässyt ja nopeasti laajentunut Eurooppa on tällä hetkellä vaikeuksissa. Se vanhenee, sen talous ei uudistu toivotulla tavalla ja sen eri maat eivät kykene pelaamaan samojen sääntöjen mukaan. Siltä puuttuu myös yhdistävä poliittinen johtajuus, vaikka Lissabonin sopimuksen myötä sellaisen toivottiin syntyvän.

Suomessakin ratkaisuksi on tarjottu selän kääntämistä Brysselille, paluuta markka-aikaan ja sen mahdollistamaan devalvaatio-inflaatio -kierteeseen, jolla pidettiin suomalaiset sellu- ja paperitehtaat pyörimässä. Tähän ei kuitenkaan ole paluuta.

Gloaalissa taloudessa nousevia ovat ns. BRICS-maat (Brasilia, Venäjä, Intia, Kiina ja Etelä-Afrikka). Nopeaa taloudellista kasvua on ollut monissa muissakin kehitysmaissa. Onko näistä maista tulossa Euroopan uusia omistajia? Onko niin, että jos Euroopan unioni ei kykene yhteiseen päätöksentekoon, päätöksenteko ei siirrykään takaisin Brysselistä eurooppalaisiin pääkaupunkeihin vaan yhä kauemmaksi meistä – São Pauloon, Moskovaan, New Delhiin, Pekingiin ja Johannesburgiin?

Ehkä uudet investoijat löytävät Euroopasta paitsi sijoituskohteita myös poliittisia liittolaisia? Elämmekö tulevaisuudessa Euroopan unionissa, jossa eri taloudellisilla suurvalloilla on omat bulvaaninsa?

Elämme aikaa, jolloin maailmankarttaa piirretään uudestaan. Eurooppa on sillä uudella kartalla pienempi.

Silloin Eurooppa ei olisikaan jakautunut kahteen, vaan jakoja olisi vielä enemmän. Jos Eurooppa uudestaan heikkenee, maailmassa ei tule olemaan pulaa toimijoista, jotka haluavat sanoa, mitä Euroopan rauhaan kuuluu. Ajatus siitä, että eurooppalaiset maat atomisoituessaan olisivat entistä ”itsenäisempiä”, on naiivi.

Elämme aikaa, jolloin maailmankarttaa piirretään uudestaan. Eurooppa on sillä uudella kartalla pienempi.

Euroopan unionin poliittiseen ja taloudelliseen kehitykseen saattavat kuulua uudet ”kummisedät”, joista tulee eurooppalaisten yritysten ja pankkien uusia omistajia ja jotka vaikuttavat joko suoraan tai epäsuorasti myös Euroopan unionin omaan päätöksentekoon.

Tästä syystä Euroopan pitäisi käyttää oma etsikköaikansa nyt hyvin. Yhdessä pystymme tekemään enemmän ja parempaa Eurooppaa. Vaihtoehtona sille ei ole eurooppalaisten kansallisvaltioiden vahvistuminen vaan päätöksenteon merkittävä luisuminen Euroopan alueen ulkopuolelle. Atomisoituessaan Eurooppa heikkenee.

Toivo parasta, varaudu pahimpaan

Syksyllä 2011 Eurooppa-keskustelumme dominoivat huonot talousennusteet ja syvällä talousvaikeuksissa rämpivien maiden – ennen kaikkea Kreikan – luoma uhka koko Euroopan valuuttajärjestelmän vakaudelle.

Kreikkalaiset ovat nostaneet euromääräisiä säästöjään pois kreikkalaisista pankeista ja sijoittaneet niitä tyynyn alle. Samaan aikaan myös sijoituspääomia euroalueelta on siirretty muun valuutan määräisiin ”turvasatamiin”. Joitakin euromääräisiä velkakirjoja on alettu epäillä, koska ei uskota velkakirjan liikkeellelaskijan velanhoitokykyyn – tai ollaan epävarmoja siitä, missä valuutassa mahdolliset velanhoitomaksut tulevat tapahtumaan, jos euroalue hajoaa.

Olen itse vahva euron kannattaja, koska euro on tuonut vakautta Suomen korkomarkkinoille.

Euroalueen hajoaminen ei ole todennäköinen vaihtoehto, mutta pahimmassa kriisissä sekin on yksi mahdollisuus. Suomessa ei ole tehty montaa julkaistua selvitystä siitä, millaisia vaihtoehtoja meillä olisi valuutta-alueeksi, ja mitä etuja ja haittoja niihin sisältyisi. Yksi sellainen selvitys on Lars Jonungin ja Fredrik Sjöholmin *Finland och EMU urifrån teorin om optimala valutaområden*, jonka Valtioneuvoston kanslia on julkaissut vuonna 1997. Pidän tätä selvitystä työhuoneessani ja sen päällä on teksti: ”Euron kriisin uhatessa riko lasi.”

Olen itse vahva euron kannattaja, koska euro on tuonut vakautta Suomen korkomarkkinoille. Oman pienen valuutan aikana korot heiluivat sietämättömästi, ja taloudellisen toiminnan suunnittelu (esimerkiksi yritysten investoinnit ja kotitalouksien asuntolainapäätökset) oli hankalaa. Heilahtelut tapahtuivat inflaatio-devalvaatio-syklin aaltona, jotka nousdattelivat Suomen vientivetoisen perusteollisuuden suhdannetilannetta.

Markka-ajan korkeimpia asuntolainan korkoja taidettiin maksaa 1990-luvun alkupuolella: korot olivat kaksinumeroisia, ja jotkut maksoivat jopa yli 17 prosentin korkoja. Nostalgiaa ei markka-aikaan kannata liikaa tuntea – ainakaan asuntovelallisen. Oman valuutan arvon muutokset olivat myös erittäin ongelmallisia suurelle joukolle suomalaista yritystoimintaa ja vaikeuttivat pitkän

Nostalgiaa ei markka-aikaan kannata liikaa tuntea – ainakaan asuntovelallisen.

aikavälin suunnittelua. Markan viimeinen devalvaatio tuhosi monia yrityksiä, joilla oli merkittäviä luottoja muissa valuutoissa.

Euroalueen tilanne näyttää syyskuussa 2011 kuitenkin erittäin pahalta. Euroalueella rahapolitiikan päätöksenteko on keskitetty, mutta finanssipolitiikan ei. Euroalueen peruseriaatteet eivät velvoita eurovaltioita

Euron kriisi jättää kolme toimintavaihtoehtoa. Ensimmäinen vaihtoehto on astuminen selkeästi federalistiseen suuntaan.

toistensa velkojen takaamiseen. Vakaussopimuksen periaatteisiin kuuluu, etteivät euroalueen valtiot saakaan mennä takuuseen toistensa veloista (*no bailout* -periaate).

Euron kriisi jättää kolme toimintavaihtoehtoa. Ensimmäinen vaihtoehto on astuminen selkeästi federalistiseen suuntaan. Silloin euromailla on rahapolitiikan lisäksi yhteinen, nopeaan päätöksentekoon kykenevä finanssipoliittinen päätöksentekoeelin, joka on vahva ja keskitetty. Sitä kautta valuutta-alue saisi uskottavan perustan, joka tällä hetkellä horjuu. Malli vastaisi silloin esimerkiksi Yhdysvaltoja, jossa keskuspankilla (*Federal Reserve System*, FED) on keskeinen asema.

Yhteinen finanssipoliittinen päätöksenteko olisi paras vaihtoehto, jos eurovaltioiden lähtötilanne olisi riittävän samankaltainen. Ongelma tulee siinä, että esimerkiksi euromaiden julkisen sektorin velka suhteessa velanmaksukykyyn, eläkejärjestelmien kestävyys ja huoltosuhde (eläkkeellä/työelämässä olevat) sekä varautuminen tuleviin eläkemaksuihin poikkeavat huomattavasti toisistaan. Eläkekysymykset ajankohtaistuvat monissa euromaissa ikärakenteen muuttuessa ja elinajan pidentyessä.

Näiden ongelmien ratkaisemiseksi tarvittaisiin federalistista päätöksentekoa finanssipolitiikassa. Onko sellainen poliittisesti mahdollista saavuttaa? Nykyisessä tilanteessa sille ei ole euromaissa riittävästi kannatusta. Voidaanko siihen päätyä jonkin, koko euroaluetta uhkaavan uhan torjumiseksi? Ehkä, mutta päätöksenteon kansanvaltaisuus on arvo, joka ei saa olla uhattuna. Kreikan vaikeudet myrskyn silmässä osoittavat, miten vaikeaa demokraattinen päätöksenteko on kriisin keskellä.

Toisena vaihtoehtona on joko paluu kansallisiin valuuttoihin tai euron jakautuminen useammaksi valuuttaunioniksi.

Toisena vaihtoehtona on joko paluu kansallisiin valuuttoihin tai euron jakautuminen useammaksi valuuttaunioniksi. Miten tämä sitten tapahtuisi? Suurin houkutus eurosta irtautumiseen on valtioilla, joilla julkisen talouden tilanne on parempi kuin PIIGS-mailla (Portugali, Italia, Irlanti, Kreikka, Espanja).

Jos joku tai jotkut tällaiset maat valitsevat eurosta irtautumisen vaihtoehdon, mikä on niiden toimintamalli? Vaihtoehtoina ovat

- a) kansallinen valuutta
- b) ankkuroituminen ytimeen ja
- c) pienemmät valuutta-alueet.

Suomelle paluu kansalliseen valuuttaan merkitsisi paluuta oman valuutan kurssiin liittyvän epävarmuuden aiheuttamaan korkeampaan korkotasoon verrattuna esimerkiksi Saksaan.

Jos syntyy tilanne, jossa hyvän luottokelpoisuuden EU-maita uhkaa luottokelpoisuuden laskeminen siitä syystä, että niille on tulossa suuria lisärasitteita euroalueella kriisiytyneiden maiden vuoksi, houkutus eurosta eroamiseen kasvaa. Lisäpontta siihen voisi tuoda nopeasti euroalueelta pois suuntautuva valuuttavirta eli markkinat. Tällainen tilanne on yksi kriisiskenaarioista. Silloin hyvän luottokelpoisuuden maalle ei olisi

taloudellisesti houkuttelevaa jäädä setvimään euroalueen heikompien maiden sotkuja, vaan eurosta irtautuminen tehtäisiin kansallisen edun nimessä.

Tällä hetkellä on valittu kolmas tie, eli sijoittajan vastuun toteutuminen Kreikan velkajärjestelyn kautta. Tämä ratkaisu iskee mm. saksalaisiin ja ranskalaisiin pankkeihin, joiden pääomittaminen

nousee tärkeäksi asiaksi. Ne ovat sijoittaneet paljon Kreikan valtion liikkeeseen laskemiin obligaatioihin.

Sijoittajan vastuu näiltä osin on toteutumassa. On haviteltu korkeampia tuottoja, mutta myös riskit ovat olleet suurempia. Nyt ne konkretisoituvat.

Pankkien joutuminen vastuuseen ei ole kuitenkaan aina ongelmaton pankkien pientallettajille. Sen vuoksi on tärkeää, että pientallettajien tilanne turvataan talletussuojan avulla. Tätä tehtävää Suomessa hoitaa Talletussuojarahasto.

Sikäli kuin pankkien yritysrahoituspuolelta löytyisi kestävämpiä rahoitusratkaisuja, joista pankki ei tulisi todennäköisesti saamaan omiaan takaisin, ratkaisuna on julkisen vallan rahoittama ”Roskapankki”, joka ostaisi ongelmapankkien saatavat. Pankkeja pääomittettaisiin, ja sitä kautta myös valtion omistus ja määräysvalta niissä kasvaisivat. Näitä lääkkeitä jouduttiin käyttämään myös pankkikriisin hoidossa 1990-luvun alussa.

Takaisin Maastrichtiin

Institutionaalisesti on tärkeää, että palaamme EU:ssa ja euroalueella jo olemassa olevien sopimusten noudattamiseen. Maastrichtin sopimus sekä vuonna 1997 solmittu vakaus- ja kasvusopimus sisältävät ne periaatteet, joiden mukaan Euroopan talous- ja rahaliitto EMU muodostettiin.

Näiden lisäksi EU:ssa tarvitaan uusia talouspolitiikan välineitä. Keskuspankin EKP:n roolia tulisi vahvistaa – sen tulisi tarjota pankeille pitempiaikaista likviditeettiä ja toimia markkinoilla riittävin panoksin hankkiakseen vakavaraisiksi katsottavien maiden joukkovelkakirjoja. EU:n ja komission on oltava myös keskeisemmässä roolissa ongelmavaltioiden talouspolitiikan tehostamisessa ja talouden uudistuksessa. Monessa ongelmamaassa talouden uudistuksen hitaus on keskeinen ongelma.

Tällä hetkellä on valittu kolmas tie, eli sijoittajan vastuun toteutuminen Kreikan velkajärjestelyn kautta.

Suomen politiikalle EU:n myrskyisässä taloustilanteessa näen viisi keskeistä ohjetta:

- 1) **Suomen on keskityttävä oman talouden parantamiseen ja budjettivajeen umpeen kuromiseen.** Kaikissa mahdollisissa vaihtoehtoissa parhaiten menestyvät ne maat, jotka ovat vähiten velkaantuneita ja joilla on oma talous kunnossa.
- 2) **Suomen tulee EU:ssa kuulua ryhmään, joka pitää pelisääntöistä kiinni.** Sen on vaadittava myös muita tekemään niin. Peliä ei voi pelata kauan eri säännöillä.
- 3) **Yhteistä talouspoliittista päätöksentekoa EU:ssa on vahvistettava,** vaikka emme olekaan menossa liittovaltioon. Tämä sisältää myös sen, että veroparatiisit on saatava kuriin ja epäterve verokilpailu on lopetettava EU-alueen sisällä.
- 4) **No bailout -sääntö pidetään voimassa,** eikä lähdetä sellaiseen yhteisvastuuseen, jossa heikommat maat pudottavat vahvempien luottoluokitusta ja nostavat niiden korkoja. Tämä vähentää motivaatiota kaikilta harjoittaa kurinalaista talouspolitiikkaa.
- 5) **Tehdään työtä parhaan ratkaisun eli euroalueen kokonaisuena säilymisen puolesta,** mutta varustaudutaan myös kriiseihin ja muihin vaihtoehtoihin.

Eurooppalaisen yhteistyön syveneminen

Suomelle EU:n poliittinen yhteistyö on luonut ja voi luoda vipuvarsia, jotka ovat meille hyödyllisiä. Olemme maailmalla suuri ympäristöteknologian kehittäjä ja osaaja. Clean techin tulevaisuus on sitä valoisampi, mitä tiukemmiksi ja sitovammiksi kansainväliset ympäristönormit kehittyvät. EU voi tässä olla apunamme ja se tulee kuulluksi niin kansainvälisissä ympäristöneuvotteluissa kuin WTO-pöydässä.

Samaa voi sanoa työelämän normeista. Kun teollisuutta ja työpaikkoja Suomesta häviää muualle, usein ovat kysymyksessä maat, joilla on löyhemmät normit ympäristönsuojelussa ja työelämässä. Näin tuotantokustannuksia on saatu alhaisemmiksi. On Suomen etu, että itse ajamme ja EU ajaa kansainvälisiä normeja työelämään ja ympäristönsuojeluunkin.

On Suomen etu, että itse ajamme ja EU ajaa kansainvälisiä normeja työelämään ja ympäristönsuojeluun.

Suomelle tärkeä aloite EU:ssa on ollut Pohjoisen ulottuvuuden aloite, jolloin saimme nivottua oman intressimme Venäjän vetämisestä entistä laajemmin mukaan EU-yhteistyöhön osaksi EU:n politiikkaa. Emme halunneet asettaa vastakkain Välimeriä ja Itämeriä, vaan esitimme, että EU:n tulisi olla yhtä aktiivinen pohjoisilla alueillaan kuin se on laajassa Välimeri-yhteistyössä. Nyt olisi tärkeää saada EU sitoutettua myös osaksi arktisen alueen yhteistyötä. Arktisessa yhteistyössä myös Suomella on paljon voitettavaa.

Arktisessa yhteistyössä myös Suomella on paljon voitettavaa.

Euroopan sisäisessä kilpailussa on paljon piirteitä, jotka viime aikoina ovat herättäneet kysymyksiä. Miksi pankit sijoittuvat Luxemburgiin? Onko oikein, että vaikeuksissa ollut Irlanti ei nostanut yritysveroaan, vaan houkuttelee maahan yrityksiä poikkeuksellisen alhaisella verotuksella? Toimivatko virolaiset rakennusliikkeet Suomessa samojen oikeiden pelisääntöjen mukaan? Epäterve verokilpailu tai työnantajavelvollisuuksien laiminlyöminen kokonaan voi olla kilpailua vääristävä tekijä.

Ellei EU kykene syventämään omaa yhteistyötään talouspolitiikassa, veropolitiikassa, sosiaalipolitiikassa ja ympäristönsuojelussa, jatkuu kaikkien kilpailu kaikkia vastaan. Sillä voi olla huonot seuraukset Suomen taloudelle, suomalaiselle sosiaaliturvalle ja korkealle ympäristönsuojelun tasolle Suomessa.

Jos käy niin, että Euroopan unionin perusta rapautuu nopeasti, emme voi olla viimeinen tosiuskovainen.

Kannatan EU:n yhteistyön syventämistä. Suomen paikka kartalla on osana toimivaa Euroopan unionia. Mutta ei pidä olla sinisilmäinen.

Jos käy niin, että Euroopan unionin perusta rapautuu nopeasti, emme voi olla viimeinen tosiuskovainen. Kaikkia vaihtoehtoja varten on oltava suunnitelmat valmiina. On mahdollista, että euro-

alue murtuu ja muuttuu, ja sen sisältä tulee ryhmä, joka on valmis lisäämään talouspolitiikan koordinaatiota. Suomen pitäisi silloin olla mukana tässä ryhmässä.

Rauhan ja demokratian unioni

Euroopan yhteisen valuutta-alueen hajoamisella voi olla monenlaisia poliittisia seurauksia. Kaikkia niistä emme osaa vielä nähdä.

Ruotsalainen europarlamentaarikko Olle Schmidt varoitti elokuussa 2011 Hanasaaren kulttuurikeskuksessa pidetyssä seminaarissa, että ”nykysukupolven eurooppalaiset eivät ole saaneet rokotusta fasismia ja totalitarismia vastaan”. Hän varoitti konseptista, jossa Kreikka luisuu hallitsemattomaan velkasaneerukseen. Kansa lähtee kaduille, syntyy ongelmia veden, polttoaineen ja ruoan jakelussa, sotilaita tarvitaan rauhoittamaan tilannetta – ja loppupäässä voisi olla jopa demokraattiset voimat syrjäyttävä sotilashallitus. Ei olisi uusi tilanne, että talouskriisit nostaisivat valtaan totalitaarisia voimia. Hyvä on myös muistaa, että Kreikassa kaatui sotilasjunta 1974, Espanjassa kaatui diktatuuri 1975 ja Portugalissa oli sotilashallinto vuoteen 1976.

Olle Schmidtin synkät ajatukset vievät pohdiskelua aivan Euroopan unionin juurille: toisen maailmansodan osapuolten sitomiseen rauhan ja demokratian yhteiseen projektiin Euroopassa. EU:lla on tässä huikea arvo.

Pystyykö EU sitten toimimaan omien periaatteidensa mukaisesti maailmalla?

EU:n ulkopolitiikka on viime aikoina ollut heikkoa. EU on ollut melko passiivisessa roolissa ns. arabikadun muutosten aikana, vaikka tukea demokratialle ja ihmisoikeuksille kaivattaisiin juuri nyt noilla alueilla kipeästi. EU ei ole kyennyt muodostamaan yhteistä kantaa Palestiina-ky-symyksessä, jossa tarvittaisiin myös voimakasta eurooppalaista toimijaa. Afrikan sarven kriiseissä EU näyttää usein toimivan vanhojen siirtomaakauden sidoksiensa pohjalta, mikä ei Afrikan näkökulmasta näytä hyvältä.

Ulkopolitiikan yhteistä nuottia etsitään edelleen.

EU:n ulkopolitiikka ei ole vielä saanut sitä muotoaan, jota Lissabonin sopimukselta odotettiin. EU:lla on hyvät tuntosarvet maailmalla sekä komission että jäsenvaltioidensa kanssa, mutta ulkopolitiikan yhteistä nuottia etsitään edelleen. Viimeksi Englanti on tehnyt tähän särön vaikeuttamalla EU:n yhteisten kantojen esittelyä kansainvälisillä foorumeilla.

Suomella on annettavaa EU:lle niin talous-, ympäristö-, sosiaali- kuin ulkopolitiikassakin. Voimme olla monissa asioissa sillanrakentajia. Angry Birds -politiikka sopii meille huonosti – se ei sovi edes pohjoismaiseen yhteistyöhön, vaikka sitäkin on viime aikoina kokeiltu.

Angry Birds -politiikan sijaan tarvitaan analyttistä ja tarkkoja kysymyksiä esittävää Suomea. Kun keisari on aamulla unohtanut pukeutua, siitä on hyvä mainita. Ihan noin ystävällisesti.

Suomi voisi olla osa ratkaisua, ei osa ongelmaa.

Voimme tehdä Suomessa enemmän valmistelutyötä ja toimia think tankin tavoin. Voimme kutsua Suomeen keskusteluihin enemmän eurooppalaisia kumppaneitamme. Meistä voisi tulla se pieni ja kiinnostava EU-maa, jossa pohditaan enemmän, analysoidaan paremmin ja josta ratkaisuesityksiä löytyy.

Suomi voisi olla osa ratkaisua, ei osa ongelmaa.